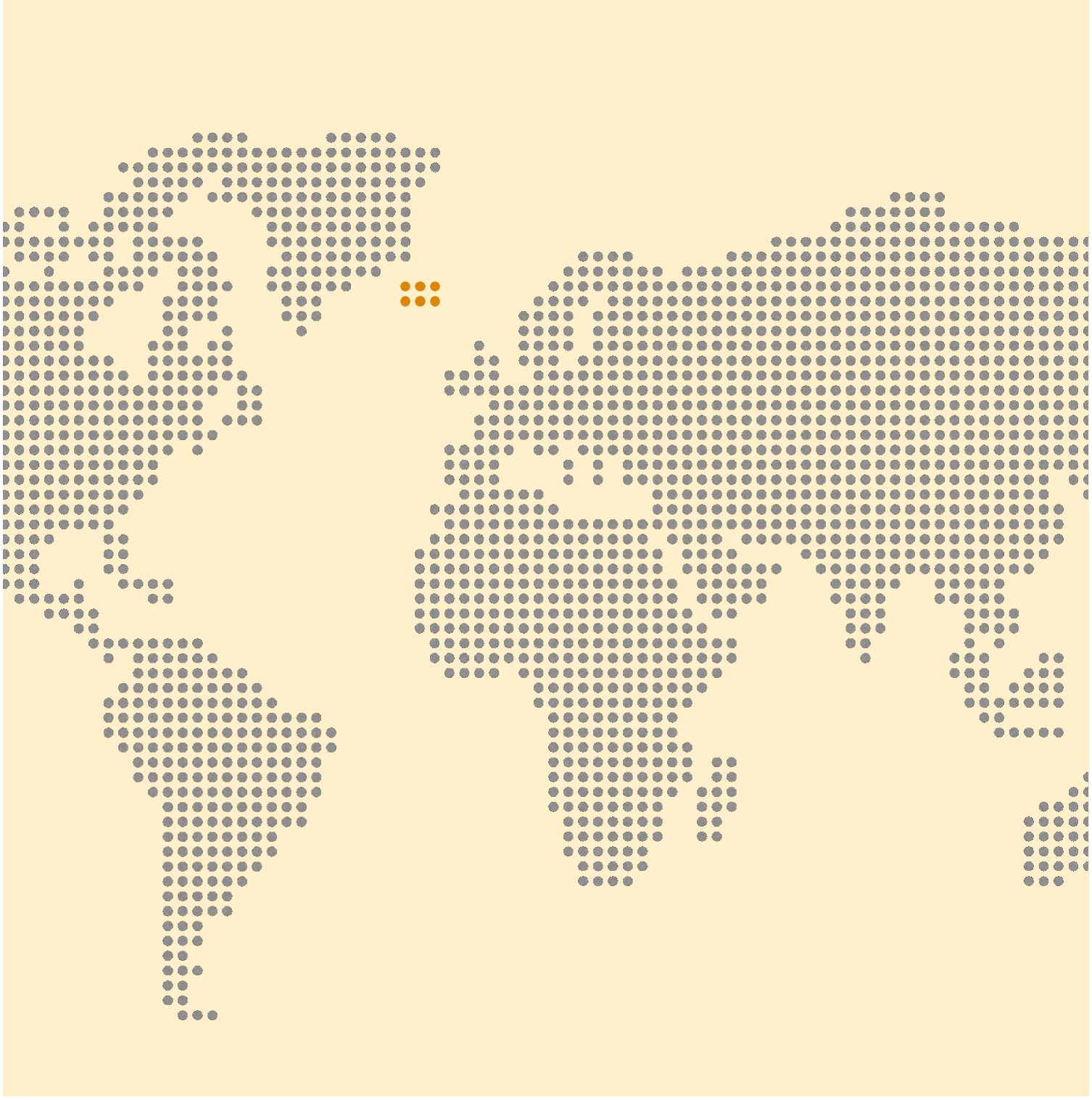




2024:18

Sida için Yerinde Değerlendirme

NIRAS Sweden AB

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'ne (CŞMD) ilişkin Değerlendirme Nihai Rapor



Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'ne (CŞMD) ilişkin Değerlendirme

**Nihai Rapor
Haziran 2024**

NIRAS Sweden AB

**Sida için Yerde Değerlendirme 2024:18
Sida**

Yazarlar: NIRAS Sweden AB

İşbu raporda ifade edilen görüş ve yorumlar yazarlara ait olup, bu durum İsveç Uluslararası Kalkınma ve İş birliği Ajansı (SIDA)'nın görüşlerini yansıttığı anlamına gelmez.

Sida için Yerinde Değerlendirme 2024:18

İsveç'in Ankara Büyükelçiliği tarafından talep edilmiştir.

Telif Hakkı: Sida ve yazarlara aittir

Nihai Rapor Tarihi: 12.06.2024

Belge No. Sida62726en urn:nbn:se:sida-62726en

Bu yayını şu adresten indirebilirsiniz: www.sida.se/en/publications

İSVEÇ ULUSLARARASI KALKINMA VE İŞ BİRLİĞİ AJANSI

Adres: Rissneleden 110, 174 57 Sundbyberg

Posta Adresi: Box 2025, SE-174 02 Sundbyberg, İsveç

Telefon: +46 (0)8-698 50 00. Faks: +46 (0)8-20 88 64

E-mail: sida@sida.se Web: sida.se/en

İçindekiler

Kısaltmalar	ix
Önsöz.....	x
Yönetici Özeti.....	xi
1 Giriş	1
1.1 Arka Plan Bilgisi	1
1.2 Değerlendirmenin amacı ve kapsamı	1
1.3 Değerlendirmenin kullanıcıları	1
1.4 Yaklaşım ve metodoloji	2
2 Değerlendirilen Müdahale	3
2.1 Bağlam.....	3
2.2 CŞMD.....	4
3 Bulgular	5
3.1 Etkililik (DS1).....	5
3.2 Verimlilik (DS2)	16
3.3 Kesişen Konular (DS3)	18
4 Değerlendirmeler ve Çıkarılan Dersler.....	22
4.1 Etkililik.....	22
4.2 Verimlilik.....	23
4.3 Kesişen Konular.....	23
5 Öneriler.....	25
5.1 CŞMD'ye yönelik Öneriler	25
5.2 İsveç'in Ankara Büyükelçiliği'ne yönelik Öneriler	25
Ek 1 Görev Tanımı	26
Ek 2 Sonuçlara ilişkin Çerçeve ve Değişim Teorisi	36
Ek 3 Sonuçların İncelenmesi	44
Ek 4 Başvurulan Belgeler.....	52
Ek 5 Danışılan Paydaşlar	54
Ek 6 Başlangıç Raporu	55

Ek 7 Değerlendirme Matrisi	39
Ek 8 Veri Toplama Araçları.....	42

Kısaltmalar

CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
CŞ	Cinsel Şiddet
CŞMD	Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği
ÇBSH	Çocukların Bedensel Söz Hakları eğitim programı
CTCDŞ	Cinsel/Cinselleştirilmiş ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet
DB	Dışişleri Bakanlığı
DBB	“Değişim Benimle Başlar” eğitim modülleri
DS	Değerlendirme Soruları
EKOSOK	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
HTY	Hak Temelli Yaklaşım
KCE	Kapsamlı Cinsellik Eğitimi
KII	Kilit Bilgi Kaynağı Görüşmesi
Kkler	Kesişen Konular
KSK	Kadının Statüsü Komisyonu
LGBTQI	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, Kuir ve İnterseks
M&E (İ&D)	İzleme ve Değerlendirme
MEL	İzleme, Değerlendirme ve Öğrenme
MSEK	Milyon İsveç Kronu
NVNY	“Ne Var Ne Yok” programı
OH	Sonuçların İncelenmesi
PMEL	Planlama, İzleme, Değerlendirme ve Öğrenme
RBM	Sonuç Odaklı Yönetim
Sida	İsveç Uluslararası Kalkınma ve İş birliği Ajansı
SOGIESC	Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet İfadesi ve Cinsel Özellikler
SRHR	Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hakları
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
TCDŞ	Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet
ToC	Değişim Teorisi
ToR	Görev Tanımı
ToT	Eğitici Eğitimi

Önsöz

“Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği’ne (CŞMD) ilişkin Değerlendirme”, İsveç’in Türkiye, Ankara Büyükelçiliği tarafından talep edilmiştir. Saha çalışmaları Nisan 2024’te gerçekleştirilen söz konusu değerlendirme, Mart-Haziran 2024 tarihleri arasında NIRAS Sweden AB tarafından yürütülmüştür.

Teşekkürler

Değerlendirme ekibi, inceleme süreci boyunca vakit ve görüşlerini esirgemedен paylaşarak çok sayıda görüşme ve toplantı düzenleyen CŞMD ekibi başta olmak üzere değerlendirmeye katılan herkese teşekkür eder. Kendilerinin iş birliği ve desteği olmadan bu raporu hazırlamak mümkün olmazdı.

Yönetici Özeti

Bu raporda, Sida tarafından Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nin (CŞMD) stratejik planına yönelik sağlanan desteğe ilişkin gerçekleştirilen teori temelli yaklaşım ve sonuç odaklı değerlendirme neticesinde elde edilen bulgular, sonuçlar ve öneriler paylaşılmaktadır. Sunulan dört yıllık destek, İsveç'in Batı Balkanlar ve Türkiye ile olan reform iş birliği stratejisi (2021-2027) kapsamında, 2021-2024 yılları arasında 17 milyon İsveç Kronu (MSEK) tutarında hibe yoluyla sağlanmaktadır.

CŞMD, şiddete maruz bırakılan bireylere yönelik destek ve belediyeler düzeyindeki aktörler, sahadaki uzmanlar, medya ve sivil toplum aktörlerine yönelik kapasite geliştirme desteği sağlayan, cinsel şiddeti merkezine alan insan hakları temelli çalışmalar yürüten bir Türk kuruluşudur.

Bu çalışma kapsamında bahsi geçen stratejik plan uygulamasının sonuç odaklı yönetim (RBM) kalitesi de dâhil olmak üzere etkililiği ve verimliliği değerlendirilmiş olup, bunun yanı sıra masa başı inceleme, yarı yapılandırılmış kilit bilgi kaynağı görüşmeleri, odak grup görüşmeleri, sonuç inceleme oturumları ve düzenlenen iki anket aracılığıyla kesişen konuların uygulamasının (aşağıda açıklandığı gibi) değerlendirmesi yapılmıştır. Çıktı, sonuç ve etki düzeyinde raporlanan ve tespit edilen kazanımlar, revize edilen Değişim Teorisi'ne (ToC) göre analiz edilmiş ve değerlendirme sürecinde detaylandırılmıştır. Değerlendirme, bir uluslararası kıdemli değerlendirme uzmanı ve bir yerel uzman tarafından yürütülmüştür.

Değerlendirme bulguları ve sonuçları

Etkililik

Bulgular: CŞMD, revize edilen Değişim Teorisi'nde beklenen çıktı ve sonuçları fazlasıyla karşılamıştır. Kuruluş, 2023'te meydana gelen depremlerle bağlantılı ortaya çıkan sorunlar karşısında müdahalede bulunmuş ve küresel çapta politik alanlarda gelişen fırsatları değerlendirmiştir. Veri toplama çalışmaları, CŞMD'nin muhtelif alanlardaki aktörlerce takdir edilen, saygı duyulan ve giderek daha görünür ve bilinir hâle gelen bir kuruluş olduğunu göstermiştir. Uyguladıkları yöntemler ve materyaller, CŞMD tarafından eğitilen profesyonel paydaşlar ve benzer görüşteki STK'lar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Kuruluş aynı zamanda uluslararası insan hakları alanlarına ve mekanizmalarına katılım kapasitesini de güçlendirmiştir. Kuruluş tarafından program düzeyinde yapılan raporlama, güvenilir izleme sistemleri sayesinde yüksek nitelikte gerçekleştirilmiştir. Ancak, sunulan yıllık raporlar, genel hedefler ve Değişim Teorisi ile karşılaştırmalı analiz içermemektedir. Raporlar, programlar arasındaki sinerjiler ve bunların istenilen değişimlere müştereken ne şekilde katkıda bulundukları konusunda sonuç çıkarılması bakımından eksiktir.

Sonuçlar: Yapılan değerlendirme neticesinde, CŞMD'nin beklenen ve istenen sonuçlara yönelik iyi bir ilerleme kaydettiği sonucuna varılmıştır. Uyguladıkları stratejik plan, ilgili sonuçları kuruluşun kontrol ve etki alanını aşan yüksek ve iddialı bir seviyeye yerleştirmektedir. Bununla birlikte, küçük bir STK olarak on yıldır varlığını sürdüren CŞMD, cinsel şiddet konusunun Türkiye'deki pek çok kilit aktör tarafından tartışılma ve algılanma biçimini değiştirmiştir. CŞMD son üç yılda çalışmalarını ve teşkilatını geliştirmiş ve sağlamlaştırmıştır. Yapılan değerlendirme, stratejik plan uygulamasının hedeflenen aktörlerin tutum ve davranışları üzerinde güçlü etkileri olduğunu göstermektedir. CŞMD günümüzde geniş bir yelpazedeki aktörler arasında giderek daha görünür ve bilinir bir kuruluş hâline gelmiştir. Değerlendirme, söz konusu kazanımların zararlı toplumsal normlara meydan okuyan çalışmalar açısından zorlu bir bağlamda elde edildiğinin altını çizmektedir.

Yapılan değerlendirmede ayrıca, aşağıdaki faktörlerin ve çıkarılan derslerin kanıtlanan sonuçlarda belirleyici bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır:

- i) Cinsel şiddete yönelik sürdürülen kapsamlı yaklaşım, personelin insan, hayvan ve çevre haklarına yönelik uzun süreli ve şahsî bağlılığının yanı sıra, yaşanmış deneyimlerine dayanmaktadır. Bu durum dönüşüme yönelik, hak temelli ve kesişimsel bir yaklaşımın gerektirdiği yüksek ve zorlu standartların sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır;
- ii) kuruluşun kurucuları, eğitim programlarının, hayatta kalanlara verilen desteğin ve araçların oldukça kısa bir süre içinde gelişerek şu anda varılan kalite seviyesine ulaşmasını sağlayan test edilmiş yöntemler ve öğrenme odaklı bir yaklaşım uygulamaya koymuştur;
- iii) CŞMD ekiplerinin sosyal becerileri ve iletişim becerilerinin yanı sıra, uygulanan benzersiz grafik tasarım, oldukça zorlu ve pek çok bağlamda tartışmalı sosyal bir problem olan cinsel/cinselleştirilmiş şiddet konusunda ilgi uyandırmış ve bu konuda pek çok kapı açmıştır. Kuruluşun iletişim becerileri raporlanan sonuçlarda da görülmektedir.

Son olarak, kuruluşun kavramsal ve teknik becerileri halihazırda diğer aktörler için bir referans teşkil etmekte olup, kuruluş hem sivil toplumun hem de yükümlülük sahiplerinin cinsel şiddet konusundaki kapasitelerini ve yetkinliklerini geliştirdikçe büyümeye devam etme potansiyeli yaratmaktadır.

Verimlilik

Bulgular: CŞMD'nin sonuçları zamanında, etkili ve ekonomik bir şekilde karşıladığı ve kaynakların sonuç alanları arasında eşit bir şekilde dağıtıldığı görülmüştür. Kuruluşun hedefleri yüksek, ancak program ekipleri küçüktür. Planlama, İzleme, Değerlendirme ve Öğrenme (PMEL) alanında yeterli kaynağa sahip değildir.

Sonuçlar: Yapılan değerlendirmede, özellikle kuruluşun boyutu ve çalışmaların farklı ekiplerce gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulduğunda, 2021-2023 stratejik planı uygulamasının etkin şekilde gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır. CŞMD'nin paydaşlarının kuruluşun yaklaşımını, terminolojisini, yöntemlerini ve ürettiği materyalleri yayması ve yeniden kullanması, CŞMD'nin stratejilerinin iyi işlediğini ve sınırlı imkanlarla çalışan kuruluşun Türk toplumunda tutum ve davranış bakımından değişikliklere şimdiden katkı sağladığını göstermektedir. Yükümlülük sahipleri, psikoloji, sosyal hizmet, iletişim ve medya çalışmaları alanındaki

akademisyenler ve farklı toplulukları temsil eden diğer kilit aktörler aracılığıyla sosyal yardıma daha fazla odaklanan CŞMD, mesajlarıyla daha da geniş bir kesime destek ulaştırma potansiyeline sahiptir.

Kesişen Konular

Bulgular: CŞMD tarafından gerçekleştirilen çalışmaların hem nihai hedef olarak hem de program süreçleri ve iç süreçler bakımından hak temelli olarak sürdürüldüğü belirlenmiştir. Yapılan değerlendirme, gençlere yönelik çalışma yöntemlerinin etkili ve talep odaklı olduğunu göstermiştir. Yerel düzeydeki çalışmalar yeni şehirleri kapsayacak şekilde genişletilmiş olup, çalışmaların yerel bağlamda kendine yeterli yeri edindiği değerlendirilmiştir.

Ayrıca, CŞMD'nin cinsel ve cinselleştirilmiş şiddet konusundaki kapsamlı bakış açısının, danışılan tüm paydaşlar tarafından anlaşılabilir olumlu karşılandığı tespit edilmiştir.

Sonuçlar: Kesişen konular, CŞMD'nin çalışmalarının ilgililiği ve etkililiğine ilişkindir. Değerlendirme sonucunda, CŞMD'nin insan hakları temelli yaklaşımının (HTY) kapsamlı uygulanmasının ve cinsel/cinselleştirilmiş şiddete karşı uyguladıkları kesişen ve kapsayıcı yaklaşımın, çalışmalarını Türkiye bağlamında son derece ilgili kıldığı kanaatine varılmıştır. CŞMD, diğer kilit aktörler karşısında bilgi üretimi ve kapasite geliştirme bakımından benzersiz bir rol üstlenmektedir.

Gençlerin kuruluş bünyesindeki katılımı güçlendirilebilir bir unsurdur. Bu durum CŞMD'nin genç gönüllüler için bir yapı kurma ve Türkiye'deki farklı gerçeklikleri deneyimleyen ve farklı gruplara mensup gençleri temsil eden bir gençlik kurulu oluşturma planlarıyla uyumludur.

Son üç yılda coğrafi olarak yaşadığı genişleme, hem CŞMD'nin diğer lokasyonlardaki deneyimlerinin kapsamının artırılması hem de yaklaşım ve yöntemlerinin İzmir, Adana ve Eskişehir'deki yerel belediyeler de dâhil olmak üzere İstanbul dışında daha tanınır hâle gelmesi açısından olumlu olmuştur. Yerel düzeyde sağlanan sosyal yardımların belirli bir bölümü, daha önce CŞMD tarafından eğitilmiş olan bir uygulayıcı ağı aracılığıyla sağlanmakta olup, söz konusu durum bu değerlendirme kapsamında etkin bir destek stratejisi olarak görülmektedir. CŞMD'nin oluşturduğu katma değer en dikkat çeken yönlerinden biri, yaklaşım ve yöntemlerinin diğer aktörler tarafından benimsenmesidir. Daha “yerel” çalışmalar yürütmek, CŞMD'nin en fazla etkiye sahip olacağı alan değildir. Kuruluşun stratejik açıdan sahip olduğu avantaj, çalışmalarını yerel düzeyde yeniden uygulayabilecek kilit aktörlerin kapasitesinin artırılmasından geçmektedir. CŞMD'nin değerleri, taahhütleri ve kanıta dayalı iddialarıyla hareket eden saygın ve tanınmış bir kuruluş olduğunu değerlendirmenin bu noktasında tekrar etmek gerekmektedir.

Gerçekleştirilen değerlendirme son olarak **sürdürülebilirlikle** ilgili bazı konularda da sonuçlar sunmaktadır. Sida tarafından sağlanan fon ve az sayıdaki diğer küçük ölçekli donörlere olan bağımlılık, kaynak seferberliği hususuna odaklanılmasını gerektirmektedir. Bu durum bağımlı olma durumunun giderilmesi ve kuruluşun çalışmalarının genişletilmesine yönelik imkânların oluşturulmasının yanı sıra, farklı

programların yüksek niteliğinin sürdürülmesi açısından da elzemdir; zira personelin iyilik hâli için ekipler üzerindeki iş yükünün azaltılması gerekmektedir. Kaynakların başarılı bir şekilde seferber edilmesinin, ekiplerin belirli bir ölçüde büyümesine olanak sağlayacağı umulmaktadır.

Öneriler

Değerlendirme sonucunda Sida'ya iki öneride bulunulmuş olup, bunlardan en önemlisi CŞMD'yi desteklemeye devam etmesi yönündedir. CŞMD'ye ise sekiz ayrı öneride bulunulmuş olup, bahsi geçen önerilerden altısı aşağıda özetlenmiştir:

- **Belediye düzeyinde çalışmalar ve sosyal çalışmacılar, psikologlar, medya ve akademi dünyasındaki aktörler gibi sivil toplum aktörleri ve profesyoneller ile yerel ve ulusal düzeyde ağ kurulması gibi çalışmalar aracılığıyla kilit aktörlere yönelik yöntem geliştirme ve kapasite geliştirme çalışmalarının sürdürülmesine yönelik yatırıma devam edin.** En yüksek etki görülen alan bu olup, aynı zamanda daha geniş bir erişim ve etki potansiyeli de bu alanda bulunmaktadır. Planlama, İzleme, Değerlendirme ve Öğrenme (PMEL) kapsamının sonuçlara odaklanmayı sağlayacak şekilde yapılandırılarak daha verimli hâle nasıl getirilebileceğini araştırın. Değişim Teorisini bir sonraki strateji döneminde izleme ve öğrenme açısından bir araç olarak kullanın.
- Yeni stratejik planı geliştirirken, sonuçların kuruluşun kontrol veya etki alanları dâhilinde olduğundan emin olun. Kimin, nasıl ve ne zaman değişmesinin beklendiğini mümkün olduğunca net bir şekilde tanımlayın.
- Gençlik konseyine ilişkin planları ve genç gönüllülere yönelik yapıları uygulamaya koyun.
- Kuruluşun mülteciler/göçmenler, gençler veya engelli bireyler gibi diğer ötekileştirilmiş hap sahipleri veya bunlarca yürütülen kuruluşlarla nasıl daha yakın çalışabileceğini araştırın. Ayrıca, kaynak seferberliğinin genişletilmesi ve yöntemlerin daha geniş kitlelere ulaştırılması için, cinselleştirilmiş şiddete ilişkin ortak projelerin geliştirilmesine yönelik imkanları araştırın.
- Uluslararası ve ülke içi kaynak seferberliği çalışmalarını genişletin. Ülke içinde bireysel donör bulma imkanlarını araştırın.

1 Giriş

1.1 ARKA PLAN BİLGİSİ

Bu rapor, Sida tarafından fon katkısı sağlanan “Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (CŞMD) Stratejik Plan Desteği”ne ilişkin bir değerlendirme raporudur. CŞMD, cinsel şiddet ve diğer ayrımcılık türlerini bütüncül bir şekilde ele alan, insan hakları temelli bir Türk sivil toplum kuruluşudur (STK). CŞMD 2014 yılında kurulmuş olup, kuruluşun 2021-2023 Stratejik Planı mevcut durumda İsveç Büyükelçiliği tarafından desteklenmektedir. Söz konusu destek 2024 yılı sonuna kadar uzatılmış durumdadır. Bu destek İsveç’in Batı Balkanlar ve Türkiye ile olan reform iş birliği stratejisi (2021-2027) kapsamında sağlanmaktadır.¹ İlk aşamada 12.500.000 SEK tutarında katkı sunulmuş olup, 2024 yılı için anlaşmanın uzatılmasıyla ek olarak 4.500.000 SEK sağlanmış ve toplam tutar 17 milyon İsveç Kronu’na (MSEK) ulaşmıştır.

1.2 DEĞERLENDİRMENİN AMACI VE KAPSAMI

Görev Tanımı’nda (ToR) belirtildiği üzere değerlendirmenin amacı, uygulanan sonuç odaklı yönetim (RBM) ve Planlama, İzleme, Değerlendirme ve Öğrenme (PMEL) yöntemleri kapsamında CŞMD tarafından elde edilen sonuçların verimlilik ve etkililik özelinde değerlendirilmesi ve İsveç’in Ankara Büyükelçiliği’ne sunacakları program teklifinin niteliğinin artırılması amacıyla CŞMD’ye tavsiyelerde bulunulmasıdır. Söz konusu değerlendirme kapsamına 2023 sonuna kadarki uygulama döneminin tamamı ve CŞMD’nin 2021-2023 stratejisinin tüm hedef alanları dâhildir.

Değerlendirme, üç genel soru ve bunlarla bağlantılı dokuz alt soru esas alınarak yapılmış olup, Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü’nün (OECD) Kalkınma Yardım Komitesi (DAC) kriterlerinden ikisi olan etkililik ve verimlilik odağında gerçekleştirilmiştir. Bunların yanı sıra, İnsan Hakları Temelli Yaklaşım (HTY) uygulaması, gençlerin katılım seviyesi ve yerel katılım gibi kesişen konular da değerlendirmede dikkate alınmıştır. Kesişen konular hem ilgililik hem de etkililik ile ilişkilidir. Belirlenen değerlendirme soruları 3. Bölüm başlığı altındaki her bir değerlendirme kriteri altında sunulmaktadır.

1.3 DEĞERLENDİRMENİN KULLANICILARI

Değerlendirmenin hedeflenen başlıca kullanıcıları Sida, İsveç’in Ankara Büyükelçili ve CŞMD’dir.

¹ Dışişleri Bakanlığı, İsveç’in Batı Balkanlar ve Türkiye ile olan reform iş birliği stratejisi (2021-2027); Ekim 2022 tarihinde uyarlanmıştır.

1.4 YAKLAŞIM VE METODOLOJİ

Hem özet hem biçimlendirici değerlendirme sağlamak amacıyla yapılan teori temelli değerlendirme çalışması, faaliyetlerin çıktılara, sonuçlara ve etkilere nasıl yol açacağını öngörüldüğünün ifade edilmesini sağlamıştır. Kontrol, etki ve ilgi alanları olarak değişim yolları tespit edilmiş olup, bu sayede sonuçların elde edilmesini etkileyen faktörlerin anlaşılması desteklenmiştir. CŞMD stratejisindeki Değişim Teorisi (ToC), bulgular ve sonuçlar ile, aşağıda belirtilen sonuçların incelenmesi (OH – Outcome Harvesting) metodolojisi ve diğer veri toplama yöntemleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Metodoloji ve veri toplama yöntemleri değerlendirmenin paydaşlarıyla birlikte geliştirilmiştir. Değerlendirme süreci başta kullanıma yönelik gerçekleştirilmiş olup, katılımcı, kapsayıcı, hak temelli ve ikili cinsiyet sistemi dışı duyarlılıkta bir yaklaşımla yürütülmüştür. Veriler farklı kaynaklardan toplanarak, değerlendiricilerin bulguları üçleme yöntemi ile incelemesi ve sağlamlıklarını teyit etmesi sağlanmıştır. Kilit bilgi kaynakları gönüllülük temelinde katılım göstermiş ve hak sahiplerinin rızası alınmıştır. Görüşme yöntemleri farklı katılımcılara göre uyarlanmıştır. Değerlendiriciler gizliliğe ve mahremiyete saygı göstermiş, görüşmeler güvenli ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

Bahse konu veriler, Stratejik Plan, yıllık raporlar, diğer önemli program belgeleri, çevrimiçi materyaller ve ilgili çalışmaların masa başı incelemesi vasıtasıyla toplanmıştır. Değerlendiriciler, üç adet yıllık faaliyet raporunu esas alarak, raporlanan sonuçları incelemiştir. Katılımcı bir şekilde gerçekleştirilen Değişim Teorisi (ToC) analizi neticesinde Değişim Teorisi bir miktar revize edilmiş olup, söz konusu Değişim Teorisi sonuçlara doğru kaydedilen ilerleme ve değişim yollarının geçerliliğinin değerlendirilmesinde kullanılmıştır. CŞMD ile üç sonuç inceleme oturumu, yönetim ekibi ve program personeliyle de grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Hak sahipleri, belediye düzeyindeki yükümlülük sahipleri, sivil toplum aktörleri ve diğer kilit paydaşlar ile düzenlenen yarı yapılandırılmış kilit bilgi kaynağı görüşmeleri (KII'ler) ve odak grup görüşmelerinin (FGD'ler) yanı sıra, belediye çalışanları, uzmanlar ve STK'lar ile düzenlenen iki anket kapsamında da veri toplanmıştır. 45 bilgi kaynağı kişi ile görüşme gerçekleştirilmiş ve 15 anket yanıtı toplanmıştır.² Uygulanan metodoloji hakkında daha fazla bilgi için Başlangıç Raporu'na bakınız (Ek 6).

Bu giriş bölümünü takip eden 2. Bölüm'de, kısaca bağlam ve CŞMD anlatılmaktadır. 3. Bölüm'de bulgular, akabinde yer alan 4. Bölüm'de sonuçlar ve çıkarılan dersler ve 5. Bölüm'de ise öneriler yer almaktadır.

² Şiddetten hayatta kalanlarla 4 KII, belediye aktörleri ve gençlerle 2 FGD, yükümlülük sahipleri, uzmanlar, medya aktörleri ve STK temsilcileriyle (İstanbul, Adana ve Eskişehir'de) 18 KII gerçekleştirilmiş, 15 anket yanıtı alınmıştır. İsveç'in Ankara Büyükelçiliği ve İstanbul Başkonsolosluğu'nda danışmanlık görüşmeleri, donörlerle ise 3 KII gerçekleştirilmiştir. Başlangıç aşamasında CŞMD ile kapsamın belirlenmesine yönelik görüşme ve değişim teorisi atölyesi düzenlenmiştir; akabinde ise CŞMD kurulu, yönetimi ve personeliyle bireysel görüşmeler ve grup görüşmeleri ile Sonuç İnceleme (OH) atölyeleri gerçekleştirilmiştir.

2 Değerlendirilen Müdahale

2.1 BAĞLAM

İsveç'in Batı Balkanlar ve Türkiye ile olan reform iş birliği stratejisi, 1) *İnsan haklarına saygı, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi* ve 2) *Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir toplum için daha iyi olanakların sağlanması* vasıtasıyla, Türkiye'de açık, demokratik ve Avrupa odaklı bir toplumun oluşturulmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.³ Stratejinin değerlendirme ile ilişkili önemli hedefleri ise bağımsız ve çoğulcu bir sivil toplumun desteklenmesi, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın azaltılması ve Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Haklarına (SRHR) erişim ve saygının artırılmasıdır. Söz konusu strateji, Türkiye'de demokratik alanın daralmaya devam ettiğini ve insan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyulan saygının azaldığını belirtmektedir.⁴

Civicius Monitor, Türkiye'deki sivil alanı baskı altında olarak sınıflandırmaktadır.⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2024⁶ yılında yayınladığı raporda, 2023 yılında “ülkede insan haklarının ve hukukun üstünlüğünün uğradığı erozyonun”⁷, medya üzerindeki kısıtlamalar, internet sansürü, gösteri yasakları ve gazeteciler, insan hakları savunucuları, siyasetçiler, sosyal medya kullanıcıları ve diğer kişilere yönelik cezai kovuşturmaların kötüye kullanılması gibi uygulamalarla görülebileceğini ifade etmektedir.⁸

İnsan hakları savunucuları, aktivistlerin suçlu gösterilmeye çalışılması girişimleri de dâhil olmak üzere, tehdit ve gözdağı ile karşı karşıyadır; CŞMD tarafından Sida⁹ ile paylaşılan yıllık raporda ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların, sivil toplumun faaliyet gösterme ve toplumda ayrımcılığa uğrayan farklı grupların haklarını savunma kabiliyetini sınırladığını belirtmektedir. Türkiye, “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi”nden çekilmiş olup, aynı zamanda cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (CTCDS) vakalarında artış gözlemlenmiş ve Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, Kuir ve İnterseks (LGBTQI) bireylerin durumu giderek kötüleşmiştir.¹⁰ CŞMD tarafından yapılan araştırmalar, Türkiye’de yoksulluğun

³ A.g.e.

⁴ A.g.e.

⁵ <https://www.civicius.org/index.php/what-we-do/innovate/civicius-monitor>.

⁶ <https://www.hrw.org/world-report/2024>.

⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü Avrupa ve Orta Asya Direktörü Hugh Williamson'ın açıklaması: <https://www.hrw.org/news/2024/01/11/politicized-courts-muzzled-media-turkiye-reaches-100>.

⁸ <https://www.hrw.org/world-report/2024>.

⁹ CŞMD 2021-2023 Stratejik Planı, güncellenmiş 6. Versiyon – 20.12.2021. 2021 ve 2022 yılında Sida'ya sunulan yıllık raporlar. 2023 Yıllık Faaliyet Raporu taslağı da değerlendirme ekibi ile paylaşılmıştır.

¹⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü Raporu'nda ayrıca 2023 Mayıs seçimleri yaklaşırken lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireylere karşı nefret söylemleri kullanıldığını da ifade etmektedir.

artması insanların hak arayışından uzaklaşması, cinsel şiddet (CŞ) vakalarında cezasız bırakılmanın artması, kurumlarda mağduru suçlayan yaklaşımların artması ve medyadaki cinselleştirilmiş şiddet algılarının, hayatta kalanların suç ihbarında bulunmasını ve destek arayışını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Şubat 2023'te meydana gelen deprem de cinselleştirilmiş şiddet vakalarını yaygınlaştırmış ve bu suçların yönelik yapılan bildirimleri etkilemiştir.¹¹

Bunlara ek olarak, okullarda Kapsamlı Cinsellik Eğitimi (KCE) verilmediği gibi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dinî/ahlakî değerlere yönelik projeler eğitim sistemin dâhil edilmiştir. Türkiye'de kadınların %41'i hayatlarında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış durumdadır. Türkiye'de insanların (çoğunlukla kadınların) %93'ü bir tür cinsel veya toplumsal cinsiyete dayalı taciz ya da saldırıya uğramıştır.¹² 2023 yılında ülkede 315 kadın erkekler tarafından öldürülmüş, 248 kadın ise şüpheli şekilde ölü bulunmuştur.¹³

2.2 CŞMD

CŞMD, Türkiye'de cinsel şiddetin (CŞ) ikili cinsiyet kutuplaşmasının ötesinde herkesi ilgilendiren bir mesele olarak kapsayıcı, kesişimsel ve güçlendirici bir yaklaşımla ele alınmasına ihtiyaç duyan kadın, LGBTQİ, çocuk, hayvan, göçmen hakları ve ekoloji hareketlerinde yer almış/almaya devam eden aktivistler tarafından 2014 yılında, İstanbul'da kurulmuştur. CŞMD cinsel şiddeti ortaya çıkaran toplumsal normların, algıların, davranışların ve pratiklerin değişmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Haklarına erişim konusunda hayatta kalanları desteklemekte, aynı zamanda hak temelli ve güçlendirici bir yaklaşım ve onay kültürünü teşvik etmektedir. CŞMD'nin 2021 yılında güncellenen 2021-2023 Stratejik Planı, Güçlendirme&Destek, Dönüştürme&Önleme, Savunuculuk&Kurumsal İletişim ve Örgütsel Sürdürülebilirlik alanlarından oluşan dört ana program kapsamında cinsel/cinselleştirilmiş şiddetin ve yarattığı hasarların azaltılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. İlk üç program, eğitim programları, hayatta kalanlara yönelik destek sistemleri, savunuculuk faaliyetleri ve dijital kaynaklar aracılığıyla muhtelif alanlarda aktörlere ulaşmayı hedeflemektedir. Derneğin ana faaliyetleri CŞMD ofisinin de bulunduğu İstanbul bölgesine yoğunlaşmakla birlikte, eğitimler ve diğer faaliyetler aracılığıyla kuruluşun coğrafi kapsamını genişletilmiş olup, kuruluşun çevrimiçi kaynaklarına ulusal çapta erişim sağlanmaktadır. Bir kurulca yönetilen CŞMD'nin mevcut durumda dört program direktörü de dâhil olmak üzere 13 çalışanı bulunmaktadır.

¹¹ A.g.e.

¹² <https://gender.khas.edu.tr/en/mapping-policies-sexual-and-gender-based-harassment-and-assault-toolkit-universities-turkey>.

¹³ Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2023 Yıllık Veri Raporu.

3 Bulgular

3.1 ETKİLİLİK (DS1)

Söz konusu müdahale, hedeflerine ve sonuçlarına ne ölçüde ulaşmıştır veya ulaşması beklenmektedir?

Bu alt bölümde, bahsi geçen dört programın her birinin etkililiğine ilişkin bulgular sunulmaktadır. Ek 3'te ise programlardan üçüne ilişkin sonuç inceleme (OH) atölyelerinde edinilen ilave veriler yer almaktadır.

Temel bulgular: CŞMD, revize edilen Değişim Teorisi'nde beklenen çıktı ve sonuçları fazlasıyla karşılamıştır. Kuruluş, 2023'te meydana gelen depremlerle bağlantılı ortaya çıkan sorunlar karşısında müdahalede bulunmuş ve küresel çapta politik alanlarda gelişen fırsatları değerlendirmiştir. Veri toplama çalışmaları, CŞMD'nin muhtelif alanlardaki aktörlerce takdir edilen, saygı duyulan ve giderek daha görünür ve bilinir hâle gelen bir kuruluş olduğunu göstermiştir. Uyguladıkları yöntemler ve materyaller, CŞMD tarafından eğitilen profesyonel paydaşlar ve benzer görüşteki STK'lar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Kuruluş aynı zamanda uluslararası insan hakları alanlarına ve mekanizmalarına katılım kapasitesini de güçlendirmiştir.

Yapılan değerlendirme neticesinde, CŞMD'nin stratejik hedeflerine sadık kaldığı ve revize edilmiş Değişim Teorisi çerçevesinde beklenen çıktıların ve sonuçların neredeyse tamamını karşıladığı belirlenmiştir. Bazı hedeflere ulaşılmasa da bazı hedeflerin aşıldığı görülmüştür. Danışılan tüm paydaşlar, kuruluşun CŞ konusundaki odak ve yaklaşımının benzersiz olduğunu ve CŞ konusunda farkındalık oluşturma ve zararlı sosyal normlarla mücadele hususunda önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir. Veri toplama çalışmaları, CŞMD'nin benzer görüşteki STK'lar, hedeflenen belediyelerdeki yükümlülük sahipleri, uzmanlar ve medya aktörleri tarafından takdir edildiğini ve saygı gördüğünü göstermiştir.

Kapasite geliştirme faaliyetlerinin çoğunlukla belediye çalışanlarının, uzmanların ve üniversitelerin öğrenci kulüplerinin talebi üzerine sağlanmaktadır. Hayatta kalanlarla yapılan görüşmeler ve masa başı incelemelerde, uygulanan danışmanlık ve destek sisteminin yüksek niteliği teyit edilmiştir. Uzmanlar ve diğer STK'lar, belirli konularda CŞMD'nin tavsiyesine başvurduklarını ve şiddete maruz kalmış topluluklardan ya da hedef gruplardan bireyleri CŞMD'ye yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Bir katılımcı, "Kişileri CŞMD'ye gözümüz kapalı yönlendiriyoruz; zira destek alacaklarını biliyoruz", ifadelerini kullanmıştır.¹⁴ CŞMD'nin (yüz yüze ve

¹⁴ LGBTQİ STK'sı ile yapılan KİL.

çevrimiçi eğitimlerde ve www.csdestek.org adresinde paylaşılan) yöntemleri ve materyalleriyle ilgili oldukça olumlu geri bildirim alınmıştır. CŞMD kavramlar Sözlüğü, 10 Madde kartları, etki değerlendirme raporları, destek sistemi, açık görsel arşivinde sunulan materyaller ve diğer araçlarına atıfta bulunulmuştur. Yapılan kilit bilgi kaynağı görüşmeleri (Key Informant Interviews – KII) ve verilen anket yanıtları, bu kaynakların içeriğinin ve tasarımının kalitesine vurgu yapmıştır. Görüşmeler ve anketlere göre, paylaşılan materyaller, eğitim alan paydaşlar tarafından hem mesleki çalışmalarında hem de özel yaşamlarında kullanılmaktadır. Söz konusu yöntem ve materyaller meslektaşları, STK üyeleri/hedef gruplar ve gençlerle paylaşmakta ve bu kişilere dağıtmaktadırlar.

(CŞMD'nin) modül ve uygulama kartlarını düzenli olarak kullanıyoruz. Broşürleri oldukça öğretici ve internet sitelerindeki ağ çok faydalı. Bir vaka müdahalesinde danışanları yönlendirmemiz gereken kurumu ararken (bu ağı) düzenli olarak kullanıyoruz. (Belediye ile yapılan Odak Grup Görüşmesi [FGD]).

(CŞMD'nin) 10 madde kartlarını kullanıyoruz; bu kartlar da diğer materyalleri gibi oldukça faydalı. (STK ile yapılan KII).

Değerlendirme ekibi tarafından toplanan veriler, CŞMD'nin yöntemlerinin zihniyet değişimine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Eğitimler, teknik danışmanlıklar ve çevrimiçi kaynaklar aracılığıyla paylaşılan bilgiler, belediyelerdeki danışmanlar, öğretmenler, diğer uzmanlar, gazeteciler ve fotoğrafçılar arasında hem tutum hem de davranış bakımından değişimleri beraberinde getirmiştir. Kadın hareketi, LGBTQI topluluğu, SRHR ve gençlik örgütlerinden benzer görüşteki STK'lar, CŞ hakkında daha kapsamlı bilgi edindiklerini ve CŞMD'nin cinsel/cinselleştirilmiş şiddetin önlenmesine ilişkin kullandığı terminoloji ve kesişimsel bakış açısını benimsediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca izleme yaklaşımından ve kurumsal politika belgelerinden ilham aldıklarını da paylaşmışlardır:

Etki değerlendirme raporlarıyla benzer bir şey yapmayı hayal ediyoruz; bunlar sivil toplum aktörlerinden nadiren gördüğümüz çalışmalar. (STK ile yapılan KII).

Görüşülen hayatta kalan bireylerce doğrudan paylaşılan bilgiler, etki değerlendirme çalışmalarındaki bulguları¹⁵ ve CŞMD'nin yıllık raporlarında belirtilen sonuçları doğrular niteliktedir. Belediye çalışanları ve benzer görüşteki STK'lar tarafından CŞMD'nin destek sistemine karşı duyulduğu ifade edilen güven, danışmanlık alan hayatta kalanlar tarafından da dile getirilmiştir.

Değerlendirmeye tabi dönemde CŞMD, uluslararası insan hakları alanlarına ve mekanizmalarına katılım kapasitesini güçlendirmiş olup, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (EKOSOK) nezdinde danışmanlık statüsü almıştır. Değerlendirilen bu dönemde ayrıca yönetim kurulu, yönetim yapısı ve insan kaynaklarında politika geliştirme konularında örgütsel gelişim yaşanmıştır.

¹⁵ Cinsel Şiddet Sonrası Destek Çalışmaları. Cinsel Şiddet Destek Sistemi Nerede? Etki Değerlendirme Raporu, Tuba Emiroğlu, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, Nisan/2021; Cinsel Şiddet Sonrası Destek Çalışmaları. Cinsel Şiddet Destek Sistemi Nerede? 2021 Etki Değerlendirme Raporu, Tuba Emiroğlu ve Ekin Yıldırım tarafından hazırlanmıştır; Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2022; Cinsel Şiddet Sonrası Destek Çalışmaları. Cinsel Şiddet Destek Sistemi Nerede? 2022 Etki Değerlendirme Raporu, Tuba Emiroğlu ve Ekin Yıldırım tarafından hazırlanmıştır; Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2023

3.1.1 Güçlendirme ve Destek

Sonuç 1: Cinsel şiddetten hayatta kalanların haklarından daha fazla faydalanması ve destek ve hizmetlere daha fazla erişim sağlaması

Güçlendirme ve Destek programı kapsamında cinsel ve cinselleştirilmiş şiddetten hayatta kalanlara yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. CŞMD, doğrudan danışmanlık ve hukuki yardım sağlayarak hayatta kalanlara destek sunmakta ve onları güçlendirmektedir;

Cinsel şiddetten hayatta kalanların haklarından daha fazla faydalanması ve destek ve hizmetlere daha fazla erişim sağlaması
Hayatta kalanlar hizmete ihtiyaç duyar ve talep eder
Verilen bilgi ve danışmanlıklar hayatta kalanları güçlendirir



Şekil 1 Uyarlanan Değişim Teorisi'nde yer alan bilgi

ayrıca yönlendirmeler yapmakta ve değerlendirmeye tabi dönemde geliştirilen destek sistemi aracılığıyla bilgi sağlamaktadır. Program çalışanları, sunulan danışmanlıklar kapsamında hayattan kalanlarla doğrudan temas kurabilmekte, bu sayede destek sistemi ve eğitimlerde verilecek mesajlara aktarılabilecek kanıt ve deneyimler edinebilmektedir.

Değerlendirilen dönem için programın en önemli başarısı, hayatta kalanlara destek sağlayan bir sistemin kurulmuş olmasıdır. Söz konusu yapıda destek haritaları, ağlar, veritabanları ve bir yardım hattı yer almaktadır. Bunların yanı sıra, yakın zamanda avukatlara yönelik bir rehber de hazırlanmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile kurulan uzun vadeli ilişki ve son üç yılda sürdürülen diyalog neticesinde, 2023 yılında belediye tarafından CŞ vakalarına özel bir yardım hattı kurulmuş ve çeşitli kadın danışma merkezinde CŞ birimleri açılmıştır. CŞMD, bu kurumların açılış süreçlerinde belediyenin her türlü danışmanlık talebine karşılık vermiştir.¹⁶ Bu, CŞMD'nin yerel yönetimlerdeki yükümlülük sahipleri üzerindeki etkisini gösteren önemli bir örnektir.

Sonuçlardan bir diğeri ise destek sistemine ilişkin bilgilerin yer aldığı web sayfasının ziyaretçi sayısının artmasıdır. 2021 yılında yaklaşık 13 bin olan ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 21 bine yükselmiştir.

Tablo 1 Destek sistemi tarafından doğrudan ulaşıldığı bildirilen kişi sayısı

Yıl	Telefon, e-posta veya web sayfası aracılığıyla danışmanlık alan kişiler
2021	76 kişi
2022	54 kişi
2023	32 kişi
Toplam	162 kişi

Değerlendirilen dönem için CŞMD, 2023 yılı sonuna kadar en az 364 hayatta kalana ve/veya yakınına ulaşmayı hedeflemiştir. Ulaşılan gerçek kişi sayısı 162 olup, bu sayı hedefin %44,5'ine karşılık gelmektedir. 2022 yılındaki sayının düşüklüğü, personelin hastalık iznine çıkması veya değişmesi nedeniyle CŞMD'nin danışmanlık hizmetini durdurmasından kaynaklanmaktadır. 2023 yılında ise ekip, çalışmalarının bir kısmını

¹⁶ CŞMD tarafından Sida'ya sunulan 2023 açıklayıcı yıllık ön raporu, 01.04.20

depremzedelere yönlendirmiştir. Buna karşın program, desteklenmesi beklenen hayatta kalan kişi sayısının %50'sinden azına ulaşabilmiştir. Bu durum, hayatta kalanların hizmetler konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığını ve/veya CŞMD'nin yardım isteyecek güç ve cesarete sahip olacak kişi sayısı konusunda fazla tahminde bulunduğunu göstermektedir.

Cinsel şiddet sonrası çalışmalara ilişkin 2021, 2022 ve 2023 yıllarında yayınlanan etki araştırmasında¹⁷, hak temellilik ve mahremiyet ilkeleri ile güvenlik ve sürdürülebilirliğe dayalı etkililik sağlanması bakımından dikkati çeken hususlar şunlardır: destek sistemi, hem hayatta kalanı hem de konuyla ilgilenen uzmanı travmadan korumayı (zarar vermeme yaklaşımı); başvuru sahibinin ihtiyaçlarını tespit ederek önceliklendirmeyi ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca kişinin rızasını alarak en doğru desteği sağlamak üzere yönlendirmeler yapmayı amaçlamaktadır.

İlgili raporlar ve hayatta kalanlarla gerçekleştirilen KII'ler, sağlanan desteğin yüksek niteliğini teyit etmektedir. 2022 Etki Değerlendirme Raporu, yargılamadan sürdürülen “profesyonel ve duyarlı yaklaşımın, hayatta kalanlar ve yakınlarının yaşadığı olumsuz koşulları azaltmada ve ihtiyaç duyulan desteği tespit etmede kritik bir rol oynadığını” ifade etmektedir.¹⁸ Raporda, “ihtiyaçların büyük ölçüde karşılandığı ve yönlendirme desteği alan başvuru sahiplerinin kendilerini daha az yalnız ve sosyal-duygusal olarak daha güçlü hissettikleri” belirtilmektedir. Hizmetlerin ücretsiz sağlanması da hayatta kalanlar için önemli bir etkidir.

Değerlendirme kapsamında görüşülen hayatta kalanlar, 2023 yılında destek almıştır. Kendilerinin aşağıda yer alan ifadeleri, etki değerlendirmesinde varılan sonuçları doğrular niteliktedir:

Kendimi çıkmazda gibi hissediyorken, onlar sayesinde yolumu buldum. Bana ışık oldular. (Hayatta kalan ile gerçekleştirilen KII).

Beni X'teki bir derneğe yönlendirdiler; orada psikolojik destek aldım. Onlar sayesinde kendimi suçlu hissetmiyorum. İntihar etsem mi diye düşündüğüm bir dönemde, ayağa kalktım; hiç yalnız bırakmadılar. (Hayatta kalan ile gerçekleştirilen KII).

Her açıdan ruh hâlimi değiştirdiler; güçlendim. Yasal haklarımı öğrendim. Her konuda aydınlatıldılar. (Hayatta kalan ile gerçekleştirilen KII).

2023 Yıllık Faaliyet Raporu'nda, csdestek.org'un zaman içinde daha spesifik bir hedef kullanıcı kitlesine ulaşan ve daha amaca uygun bir site hâline geldiği ve kullanıcıların çoğunlukla öz yardım bölümünde yer alan yazılar, acil durum desteği ve başvurulacak kurumlar hakkında bilgi arama eğiliminde olduğu belirtilmektedir.¹⁹

Bir diğer bulgu da CŞMD'nin sağladığı desteğin kapsayıcılığı ile ilgilidir. Diğer aktörlerin aksine, hayatta kalan erkekler ve LGBTQI bireyler bu programdan destek alabilmektedir.

¹⁷ 15 no.'lu dipnota bkz.

¹⁸ Cinsel Şiddet Sonrası Destek Çalışmaları. Cinsel Şiddet Destek Sistemi Nerede? 2022 Etki Değerlendirme Raporu, Tuba Emiroğlu, Ekin Yıldırım; Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2023.

¹⁹ CŞMD tarafından Sida'ya sunulan 2023 açıklayıcı yıllık ön raporu, 01.04.2024.

Sonuçların incelenmesi atölyesinde CŞMD, tecavüz kriz merkezleriyle ilgili pek çok boşluğun söz konusu olduğunu ve CŞMD'nin herkesi destekleyecek bir modelin uygulanması için uğraştığını belirtmiştir.

Son olarak, 2023'te dernek tarafından depremlerle ilgili yapılan çalışmalar sayesinde, ülkede ilk kez bir doğal afette CŞ konusu ele alınmıştır. Bunun sonucunda deprem bölgesinde cinsel şiddetten hayatta kalanlarla çalışan avukatlara yönelik bir araç olarak Afet Bölgesindeki Avukatlar için Cinsel Şiddetten Hayatta Kalanlara Hukuki Danışmanlık Rehberi ²⁰ geliştirilmiştir.

3.1.2 Dönüştürme ve Önleme

Sonuç 1: Cinsel şiddetin olmadan önce önlenbilmesi için önleyici çalışmaların artması

Sonuç 2: Cinsel/cinselleştirilmiş şiddete yol açan toplumsal algı ve pratiklerin dönüşümünde artış

Dönüştürme ve Önleme programı, “Ne Var Ne Yok (NVNY)”, “Çocukların Bedensel Söz Hakları (ÇBSH)” ve “Değişim Benimle Başlar (DBB)” eğitim programları ve atölye serilerinin yanı sıra, www.tabukamu.com ile gerçekleştirilen iş birliği de dâhil olmak üzere sosyal medya ve web sayfası üzerinden gerçekleştirilen faaliyetleri kapsamaktadır.

Bahsi geçen eğitimler²¹ cinsel ve cinselleştirilmiş şiddete ilişkin farklı bir bakış açısı getirmektedir. Normları ve katılımcıların tutumlarını değiştirmeyi, ayrıca alandaki çalışanlara, diğer meslek uzmanlarına, ebeveynlere, öğrencilere ve gençlere destek ulaştırırken bu yöntemleri ve kaynakları kullanabilecekleri beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır.

Etki	Cinsel şiddetin olmadan önce önlenbilmesi için önleyici çalışmaların artması
Toplum seviyesinde tutum ve davranış değişimi bakımından sonuçlar	Cinsel/cinselleştirilmiş şiddete yol açan toplumsal algı ve pratiklerin dönüşümünde artış
Tutum ve davranış değişimi bakımından sonuçlar	Hizmet sağlayıcılar görüşlerini/bilgilerini uygulamada yaygınlaştırır
Çıktılar	Hizmet sağlayıcıların kurumsal kapasitesi güçlendirilir Medya ve sivil toplum aktörlerinin cinsel şiddete ilişkin haber yapma/bildirim yapma/bunu ele alma kapasiteleri güçlendirilir
Çıktılar	Hizmet sağlayıcılara kapasite geliştirme desteği sağlanır

Şekil 2 Değişim Teorisi, Dönüştürme ve Önleme bölümünden bilgiler

Program Stratejik planda ve Değişim Teorisi'nde tanımlanan her iki program sonucu da kapsamı daraltmamaları nedeniyle (değişimin kim tarafından ve hangi durum karşısında yaşanacağı bakımından) oldukça ileri görüşlüdür. Başlangıç aşamasında geliştirilen ve akabinde revize edilen Değişim Teorisi, ilk sonucu etki düzeyine, ikinci

²⁰ Afet Bölgesindeki Avukatlar için Cinsel Şiddetten Hayatta Kalanlara Hukuki Danışmanlık Rehberi, 2023. CŞMD tarafından Sida'ya sunulan 2023 açıklayıcı yıllık ön raporunda yer alan bilgiler, 01.04.2024.

²¹ NVNY programı kapsamında, gençlerin bilgiye erişimini ve flört şiddeti, şiddet döngüsü, rıza/onay, kişisel sınırlar ve güvenli ilişkilere ilişkin farkındalığı artırmak amacıyla atölyeler düzenlenmekte ve bilgilendirici materyaller düzenlenerek tabukamu.com internet sitesi üzerinden yayınlanmaktadır. ÇBSH programı ise önlenbilir bir sosyal sorun olarak cinsel istismar konusuna odaklanmaktadır. Program kapsamında çocuk algısı, çocuk katılımı, çocukların bedensel söz hakları, cinsel istismara koruyucu-önleyici yaklaşım ve istismarla mücadelede yetişkinlere düşen sorumluluklar ele alınmaktadır. DBB programı kapsamında da cinsel şiddet ve istismarın azalması için toplumda yanlış bilinenleri değiştirmek, koruyucu-önleyici çalışmaları yaygınlaştırmak ve farkındalık yaratmak amacıyla yetişkinlere yönelik “Cinsel Şiddet Temel Farkındalık Atölyeleri” düzenlenmektedir.

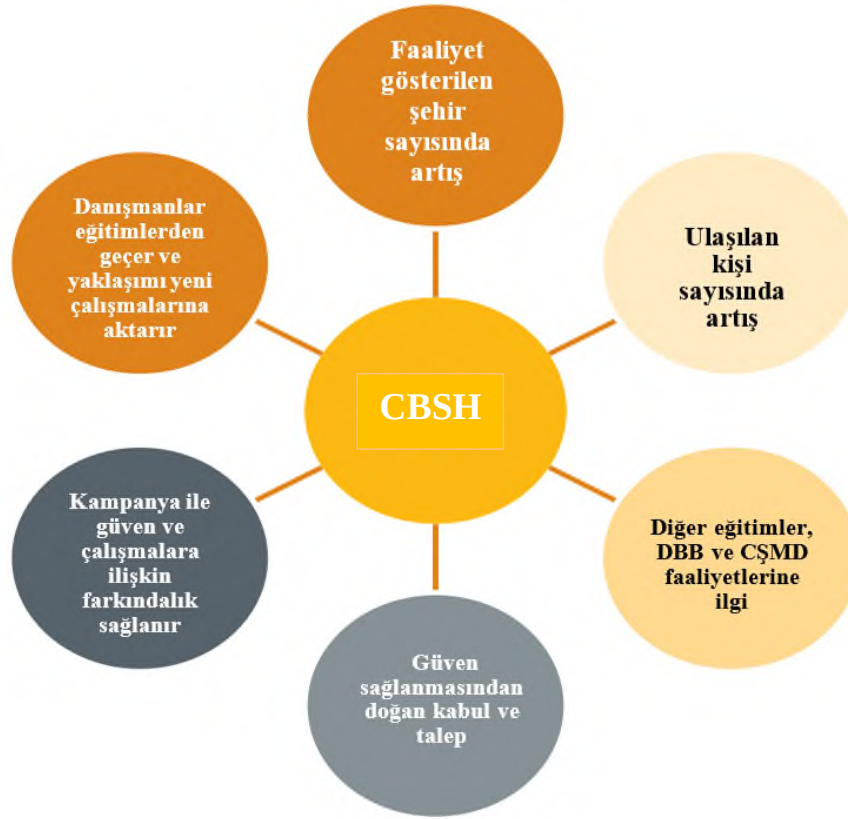
sonucu ise toplumsal sonuç düzeyine yerleştirmektedir (bkz. Şekil 2). Bu durumda program sonuçları, özellikle programın ulaştığı paydaşların tutum ve davranışlarında beklenen değişimle ilgilidir. Bu nedenle ve bu mantıkla, CŞMD tarafından kullanılan yaklaşım ve yöntemlerin hedeflenen paydaşlar arasında tutum ve davranış değişimlerine katkıda bulunup bulunmadığı ve bu değişimlerinde ulaşılan belediyelerde cinsel şiddetin önlenmesinde artışa yol açıp açmayacağı değerlendirilebilmiştir. Aynı şekilde, ikinci sonuç CŞMD'nin kontrol ve etki alanı dâhilinde olan eğitimler aracılığıyla ulaşılan kişilerle sınırlandırılarak, katılımcıların eğitimler vasıtasıyla algılarını ve pratiklerini değiştirip değiştirmediği değerlendirilmiştir. Diğer bir deyişle, veri toplama yoluyla program kapsamında eğitimler, çevrimiçi kaynaklar, ağ oluşturma ve savunuculuk (söz konusu sonuç Savunuculuk ve Kurumsal İletişim programı ile ortaktır) aracılığıyla doğrudan veya CŞMD tarafından eğitilen kişilerce sağlanan eğitimler ve diğer faaliyetler aracılığıyla dolaylı olarak ulaşılan aktörlerin toplumsal algıları ve pratiklerindeki değişimlerin, hedeflenen paydaşların toplumsal algı ve pratiklerinde değişimlere katkısı bulunup bulunmadığına dair kanıt elde edilip edilmediği değerlendirilmiştir.

Bu değişikliklerle birlikte, yapılan değerlendirme neticesinde, CŞMD'nin uyguladığı yöntemlerin etkili olduğuna ve değerlendirilen dönemde CŞMD'nin zihniyetlerdeki ve davranışlardaki değişimlere katkı sağlamaya devam ettiğine dair ikna edici kanıtlar tespit edilmiştir. Eğitim içerikleri ve paylaşılan materyaller, danışılan birçok paydaş tarafından "hayat değiştirici nitelikte" olarak tanımlanmıştır. Eğitimlere iştirak eden katılımcılar, edindikleri bilgileri meslek uzmanları olarak benimsediklerini ve kendi düzenledikleri eğitimlerde ve danışanlar veya gençlerle iletişimlerinde kullandıklarını, bunların yanı sıra özel yaşamlarında da uyguladıklarını belirtmişlerdir:

İnsanlar bu seminerlerde sorularına cevap buluyorlar. (yükümlülük sahibi ile gerçekleştirilen KII).

Aldığımız eğitim, çalışanların kendilerini korumaları ve kendi iyilik hâllerini gözetmeleri açısından da aydınlatıcı oldu. (Belediye ile gerçekleştirilen FGD katılımcısı).

Desteğe ihtiyacım olduğunda CŞMD uzmanlarının desteğine başvurabileceğimi bilmek güven verici. (yükümlülük sahipleri ve uzmanlar tarafından verilen anket yanıtı).



Şekil 3 CBSH eğitim programının etkileri

Program ekibiyle sonuçların incelenmesine ilişkin yapılan atölyede²², farklı programların birbirine olan *dalgalanma etkisi* gözlemlenmiştir. Şekil 3'te CBSH programının, 2018'de yerel bir kampanya ile başlayıp 2019'da Eğitici Eğitimleri (ToT) ile devam ederek, o zamandan beri daha fazla belediyeye yaygınlaştığı gösterilmektedir. Söz konusu kampanya, güven oluşturulmasına yardımcı olmuş, kavramların tanınmasını sağlamış ve yeni belediyelerden gelen talepleri artırmıştır. Bu, yerel toplum düzeyinde bir etkidir. Güç ilişkileri daha fazla konuşulan konular hâline gelmiş olup, her türlü sosyo-ekonomik geçmişe sahip ebeveyne ulaşılmaktadır. 2023 Yıllık Faaliyet Raporu, uygulayıcı havuzuna sayesinde CBSH seminerlerinin 2023 yılında 94 kez gerçekleştiğini, İstanbul, İzmir ve Ankara başta olmak üzere 1623 yetişkine (belediye çalışanları, ebeveynler, eğitimciler, belediye meclisi üyeleri, üniversite öğrencileri, göçmen kadınlar, okul rehber öğretmenleri ve üniversite öğrencileri) ulaşıldığını belirtmektedir.²³

Atölye sonrasında, kuruluş içinde "rızanın alınması" konusunu görüşmeye devam ettik. Şiddeti normalleştirdiğimizi fark ettik ve bu konuda konuşmaya devam ettik... (STK ile gerçekleştirilen KII).

²² Ekip ile gerçekleştirilen sonuç inceleme atölyesi, 25 Nisan 2024.

²³ ÇŞMD tarafından Sida'ya sunulan 2023 açıklayıcı yıllık ön raporu, 01.04.2024.

Vakalara müdahale konusunda detaylı bilgi verdiler ve yol haritası belirlememiz konusunda destek oldular. Ayrıca derneğin deneyimi ve bakış açısı, cinsel şiddete müdahale merkezlerinin açılmasına yönelik çalışmalarımızı hızlandırdı. (Belediye ile gerçekleştirilen FGD).

CŞMD atölyesinden sonra çalışma hayatımız da bir atölyeye dönüştü. Daha çok okuyor ve iş arkadaşım ile sorunları tartışıyoruz. Eksikliklerimle yüzleşmeye daha hazırım. (Belediye ile gerçekleştirilen FGD).

Bu projede ve çalışmalarımızda güvenli alanlar yaratmayı öğrendik; şu anda üniversitede öğrencilere ders veriyorum ve buna her zaman dikkat ediyorum. Bir derste güvenli alan oluşturduktan sonra öğrencilerden duyarlılığım için çok sayıda teşekkür e-postası aldım. (Belediye ile gerçekleştirilen FGD).

Çok şey öğrendim ve bunları kendi yöntemlerimle yaygınlaştırmaya devam ediyorum. Sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog olmak gerekmiyor. Bu işin en temel kısmı aile ile başlamak. Ben buradan başladım ve çok yol kat ettim. (Yükümlülük sahipleri ve uzmanlar tarafından verilen anket yanıtı).

2023 yılında CŞMD tarafından belediyelere yapılan açık çağrı sonrasında eğitim için yoğun bir talep oluşmuştur. LGBTQI topluluğu, çocuk algısının ve Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet İfadesi ve Cinsel Özellikler (SOGIESC) bakımından çocukların bedensel söz haklarına ilişkin bilgilerin pekiştirilmesi için eğitim talebinde bulunmuştur.

Tutum ve davranışlarda değişim sağlamak amacıyla hazırlanan eğitimlerin ve materyallerin olumlu karşılanması, bu programın başarılı sonuçlar elde etmesine katkı sağlayan ana etkenlerdir. Bir diğer bulgu ise görüşülen paydaşların feminist, hak temelli ve kesişimsel yaklaşımlara verdikleri değerle ilişkilidir. Tüm ekiplerin bu yaklaşımları sivil toplum ortaklarıyla ve belediyelerdeki ve medya sektöründeki hedef uzmanlar ve diğer uzmanlarla olan ilişkilerinde uyguladıkları ifade edilmiştir. Değerlendirme ekibi ayrıca, farklı ekiplerin kuruluşun temel değerlerine karşı yüksek bağlılığı ve tutkusunu da gözlemlemiştir.

3.1.3 Savunuculuk ve Kurumsal İletişim

Sonuç 1: Cinsel/cinselleştirilmiş şiddete yol açan toplumsal algı ve pratiklerin dönüşümünde artış

Sonuç 2: Kurumsal iletişim, savunuculuk ve ağ kurma konularında derneğin kurumsal kapasitesinin artması

Bu programın ilk sonucu, Dönüştürme ve Önleme programı ile ortak olup, izleme ve değerlendirme açısından yukarıda bahsi geçen aynı sorunlara tabidir. Buna karşılık, ikinci program sonucu CŞMD'nin kontrol alanı içerisinde.

Paydaşlar, daha önce de belirtildiği üzere, CŞMD'ye ait materyallerin ve web tabanlı kaynakların içerik ve tasarımının yüksek kalitede olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada, materyallerin yenilikçi ve öncü niteliğinden de bahsetmek oldukça önemli. Cinsel ve cinselleştirilmiş şiddete yönelik çalışmalar gerçekleştiren uluslararası

kuruluşlardan ilham alan CŞMD, Türkiye bağlamına yeni kavramlar kazandırmış olup, bu alanda CŞMD'ye özgü kapsamlı bir yaklaşımla faaliyet gösteren tek STK'dır. Materyallerin yüksek kalitesinin, 3.1.2. Bölüm'de örnek gösterildiği üzere, toplumsal algılar ve pratiklerde değişim sağlama ve etki yaratma konusunda katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Bunların yanı sıra, dernek, cinsel şiddeti tematik alanlarından biri olarak ele alan "Eşitlik için Kadın Platformu"nın kurulmasına katkıda bulunmak gibi ağ kurma ve savunuculuk çalışmalarında bulunarak, BM EKOSOK danışmanlık statüsü kazanmış, aynı zamanda 6 Şubat 2023 depremlerinin ardından cinsel şiddetle ilgili hazırladığı raporlarla 2023 yılında Kadının Statüsü Komisyonu'nda (KSK) öne çıkmıştır.

CŞMD'nin yaygınlaştırma ve görünürlük yöntemlerini çok başarılı buluyorum. Derneğimiz içinde görsel dünya ve yaygınlaştırma stratejilerini konuşurken genelde CŞMD'nin yöntemlerini ve gençlere hitap eden dilini örnek olarak veriyoruz. (STK tarafından verilen anket yanıtı).

Belediye olarak kadın dergisi yayımlama çalışmalarımızda derneğin materyallerinden (broşürler ve kavramlar sözlüğü) çok faydalandık. Derneğin en iyi materyal arşivine sahip olduğunu düşünüyorum. (Belediye çalışanı ile gerçekleştirilen KII).

CŞMD'nin görsel arşiv sitesi büyük bir ihtiyacı karşıladı. Arşiv oluşturulurken kadın gazetecilerle toplantılar yapıldı. O zamanlar kadın emeğine ilişkin görsellere ihtiyaç olduğunu dile getirmiştik; talebimiz karşılandı. Kadın işçiler hakkında veya feminist haberler yaparken hep bu görsel arşivden faydalaniyorum. (Medya aktörü ile gerçekleştirilen KII).

Programın belirleyici bir rol oynadığı bir diğer alan ise toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve CŞ vakalarını ele alan gazeteciler, fotoğrafçılar ve diğer medya aktörleriyle ilişkilidir. İlk medya eğitimi 2017 yılında, CŞMD'nin kurucularının deneyimlerine dayanarak ana akım medyanın haber yapma biçimlerine alternatif yaratılması konusunda düzenlenmiştir. Yıllar içerisinde medya aktörlerine yuvarlak masa toplantıları, atölyeler ve birebir diyalog gibi çeşitli stratejilerle yaklaşılsa da sağlam bir karşılık alınamamıştır. Ancak, 2020 yılında alternatif görseller sunan açık dijital arşivin kullanıma sunulması ve yakın zamanda gerçekleştirilen atölyeler sayesinde CŞMD, medya aktörleri arasında büyük bir değişim gözlemlemektedir. Bu husustaki asıl dönüm noktası ise görsellerin ücretsiz olarak erişime açılması olmuştur. Kadın fotoğrafçılarla çalışarak, sağladıkları alternatif görsellerin kullanılması da algıların değişmesine katkı sağlamıştır. Sonuç inceleme atölyesinde ekip, "gazetecilerin ve fotoğrafçıların artık destek almak için taraflarına ulaştığını ve materyallerini referans olarak kullandığını", belirtmiştir.²⁴ Program, bireysel medya aktörlerine ve medya kuruluşlarında kurumsal değişime odaklanmanın yanı sıra, medya öğrencilerine ve üniversite hocalarına ulaşmayı hedeflemektedir. CŞMD, "CŞ hakkında haber yapan gazetecilerin en az %50'sinin haber dili ve şeklini değiştirdiğini, buna karşın kalıplaşmış yargılara dayalı haber üretiminin halen sürdüğünü" vurgulamıştır.²⁵

²⁴ Ekip ile gerçekleştirilen sonuç inceleme atölyesi, 29 Nisan 2024.

²⁵ A.g.e.

Değerlendirmeye tabi dönem süresince kuruluşun görünürlüğü artmıştır. Yürütülen çeşitli kampanyalar, ilgi çeken kavramlar sözlüğü, CŞMD'nin kavramlarının giderek daha fazla akademisyen, uzman ve içerik üreticisi tarafından kullanılması, sunulan temel bilgi materyalleri ve diğer STK'ların bu materyalleri kullanıp yayması gibi durumların bu sonucun altında yatan faktörler arasında olduğu bildirilmiştir. Sosyal medyada aktif ve cesur hareket edilmesi de en önemli faktörlerdendir (bkz. EK 3 Görünürlük).

Küresel katılım temelde, çeşitli insan hakları belgeleri ve mekanizmalarının nasıl izleneceği gibi konular da dâhil olmak üzere, ulusal savunuculuk stratejilerini öğrenmek ve bunları derinleştirmek için kullanılacak bir araçtır. Uluslararası alanlara katılım sayesinde CŞMD, cinsel şiddet verilerini nasıl izleyip doğrulayacağı, nasıl kanıt üreteceği ve izleme raporları hazırlayarak yükümlülük sahiplerine nasıl ulaşabileceği gibi konularda eğitimlere katılmıştır. KSK'ye katıldığı ilk yıl olan 2023 yılında CŞMD, KSK ile paylaşılan üç rapor hazırlamıştır. CŞMD, depremlerin cinsel şiddetle ilişkili sonuçları hakkında rapor hazırlayan tek Türk aktör olmuştur. 2024 yılında ise CŞMD, Kadın Statüsü Komisyonu'nun 68. oturumu (KSK68) için bir bildiri hazırlamış ve bu bildiri UN Women tarafından yayınlanmıştır. CŞMD, kuruluşundan beri CEDAW²⁶ gölge rapor çalışmalarına katılmakta olup, ülkedeki cinsel şiddet durumunu gündeme getiren odak noktası konumundadır. CŞMD, insan hakları belgelerine yönelik raporlama sürecine dâhil olmadıkları takdirde, CŞ konusunun çoğunlukla gündeme dâhil edilmeyeceğini görmüştür.²⁷

3.1.4 Örgütsel Sürdürülebilirlik

Sonuç 1: Derneğin finansal ve örgütsel yapısının sürdürülebilirliğinin sağlanması

Sonuç 2: Ekip kapasite gelişimi ve derneğin örgütsel kapasitesinin artması

Örgütsel Sürdürülebilirlik programı, insan kaynakları, idare, finans ve dijital araçların kullanımı konularını kapsamaktadır. CŞMD, Örgütsel Sürdürülebilirlik programını çalışmalarına ekleyerek yapısını dört ekibe bölmüş ve değerlendirilen dönemde bu doğrultuda örgütsel gelişim için büyük çaba harcamıştır. Yönetim kurulu süreci 2020 yılında başlatmış olup, yeni yapı Mart 2022'de hayata geçirilmiştir. İnsan kaynakları politikası ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılıkla Mücadele ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politika Belgesi (Temmuz 2023) gibi yeni veya güncellenmiş politika belgeleri geliştirilmiş, idari prosedürler hazırlanmış, Mart 2022'de bağımsız bir etik kurulu kurulmuş ve iş tanımları güncellenmiştir. Dijital güvenlik konusuna da giderek daha fazla ağırlık verilmesi gerekmiştir.

2023 yılında CŞMD'de, bu programın direktörü de dâhil olmak üzere personel değişikliği yaşanmıştır.²⁸ İstihdam süreci, gerçek enflasyon oranlarının gizlenmesi, asgari ücretin bilinmemesi ve depremler gibi sorunlar nedeniyle bütçe bakımından zorlukların yaşandığı bir döneme denk gelmiştir. Yeni 2024-2027 stratejik planı tamamlanmak üzereyken Sida anlaşmayı bir yıl uzatma kararı almış olup, bu durum stratejik planının tamamlanmasını engelleyerek bunun yerine 2024 için yeni bir bütçe

²⁶ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi

²⁷ Ekip ile gerçekleştirilen sonuç inceleme atölyesi, 29 Nisan 2024.

²⁸ CŞMD tarafından Sida'ya sunulan 2023 açıklayıcı yıllık ön raporu, 01.04.2024.

ve iş planı oluşturulmasını gerektirmiştir. CŞMD, yıllık faaliyet raporunda, tüm bu beklenmedik değişimleri yönetmenin, kuruluşun beklenmedik zorluklara ve krizlere karşı dayanıklılığını ve sürdürülebilirlik kapasitesini artırdığını ifade etmektedir.²⁹

Travma ve CŞ odaklı çalışmaların personel üzerinde yarattığı baskı göz önünde bulundurulursa, her iki sonuçla ilgili de ortaya çıkan en önemli hususlar, çalışanların iyilik hâli ve sürdürülebilir bir çalışma yaklaşımıdır. CŞMD, aktivistler tarafından kurulmuş bir örgüttür ve personeli, işlerine son derece bağlıdır. Bu, kuruluşun güçlü yanlarından biri olmakla birlikte, aynı zamanda olumsuz bir yanı da bulunmaktadır; zira bu durum, eski bir çalışanı psikolojik olarak tüketmiştir. Bir çalışan şunları ifade etmiştir: “Birçoğumuz LGBTQI bireyiz ve Türkiye gibi bir bağlamda çalışmak çok zor. Aklımızda sürekli cinsel şiddet var ama bu aynı zamanda bizim çalışma hakkımızla, yaşam hakkımızla da ilgili; biz aynı zamanda aktivistiz.”

Aralık 2023'te³⁰ yapılan norm kadro çalışması ve derneğin mevcut iş gücüne ilişkin analiz, personelin her bir pozisyon için 1,5 kişilik iş üstlendiğini göstermiştir. Direktörler, mevcut faaliyet planlarına göre her programda 1-2 kişilik bir eksiklik olduğunu değerlendirmektedir. Program ekiplerinin iş planları büyük, kendileri küçüktür. CŞMD son yıllarda kurum içi kaynakları daha verimli kullanmak ve personeli güçlendirmek amacıyla kurum dışından danışman kullanımını azaltmıştır. Bu, iyi bir strateji olsa da ekipler üzerinde daha büyük talep oluşturacağı da kesindir. Değerlendiriciler, personel sürdürülebilirliğinin önemine dair farkındalığın yüksek olduğunu, geçmişte yaşanan olumsuz tecrübeler nedeniyle de psikolojik tükenmişlik durumunun önlenmesi için çeşitli tedbirlerin alınmış olduğunu gözlemlemiştir. Ancak CŞMD, bu önlemlerin geliştirilmesi ve çalışanların iyilik hâline yönelik sorunların gözetilmesi gerektiğini paylaşmıştır.

3.1.5 Planlama, izleme, değerlendirme ve öğrenme (PMEL)

M&E (İ&D) sistemi sonuçlara yönelik ilerlemeyi değerlendirmek ve öğrenmeye katkı sağlamak için sağlam ve kullanılabilir bilgiler elde edilmesini sağladı mı?
Değişim Teorisi, İzleme Değerlendirme ve Öğrenme (MEL) sürecinde yardımcı oldu mu?
Stratejiyi ve kuruluşun çalışmalarını daha iyi yansıtabilmesi için Değişim Teorisi'nin daha fazla geliştirilmesine ihtiyaç var mı?

Temel Bulgular: Kuruluş tarafından program düzeyinde yapılan raporlama, güvenilir izleme sistemleri sayesinde yüksek nitelikte gerçekleştirilmiştir. İzlenecek değişim yolları açıkça belirlenmiştir. Ancak, sunulan yıllık raporlar, genel hedefler ve Değişim Teorisi ile karşılaştırmalı analiz içermemektedir. Bu da PMEL çalışmalarının birbirinden bağımsız yapılmasına yol açmaktadır. Raporlar, programlar arasındaki sinerjiler ve bunların istenilen değişimlere müstereken ne şekilde katkıda bulundukları konusunda sonuç çıkarılması bakımından eksiktir. PMEL alanında yeterli kaynak bulunmamaktadır. Değişim Teorisi ve sonuç çerçevesinin, yapılan çalışmaları ve CŞMD'nin kontrol ve etki alanlarının sınırlarını daha iyi yansıtacak şekilde revize edilmesi gerekmektedir.

Mevcut stratejik planda yer alan Değişim Teorisi, CŞMD'nin değişimin nasıl gerçekleşeceğini tanımlamaya yönelik ilk girişimidir. Değişim Teorisi başlangıç

²⁹ A.g.e.

³⁰ Program direktörü ile gerçekleştirilen KII.

3 BULGULAR

aşamasında tartışılarak, değerlendiriciler tarafından da kullanılan hâline³¹ revize edilmesi konusunda karar kılınmıştır. Veri toplama çalışmaları sonucunda, revize versiyonun kuruluşun çalışmalarını daha iyi yansıttığı, beklentilerin daha dar ve kesin şekilde tanımlanmasının, sonuçlardan bazıları açısından çok daha faydalı olduğu belirlenmiştir. 3.1.2 Bölüm’de de belirtildiği üzere bu durum revize edilen Değişim Teorisi’nde ele alınmış ve bazı sonuçlar etki düzeyine, bazılarıysa toplumsal sonuç düzeyine yerleştirilmiştir.

Yıllık faaliyet raporları, her bir programda değişim için izlenecek yolları açıkça tanımlamaktadır. Kuruluşun programlar kapsamında tutum ve davranışların değişimine nasıl katkıda bulunduğunun takibi kolaydır. Buna karşın, yapılan analiz program düzeyiyle sınırlı kalmaktadır; raporlar, genel hedefler ve Değişim Teorisi ile karşılaştırmalı genel bir analiz içermemektedir. Farklı programlar arasındaki sinerjiler ve bunların istenilen değişimlere müstereken ne şekilde katkıda bulundukları açıklanmamaktadır. Yapılan değerlendirmede, bu durumun kısmen PMEL çalışmalarının gerçekleştirilme şekline kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Yıllık olarak ve altı ayda bir sonuçların görüşüldüğü ortak kamplar düzenlenmekle birlikte, izleme çalışmaları ekiplerce birbirinden bağımsız şekilde yapılmaktadır. Her program ekibi kendi izleme ve raporlama sorumluluğunu üstlenmekte olup, raporlarda genel bir analiz seviyesi sağlayacak bir PMEL pozisyonu veya idari pozisyon bulunmamaktadır. PMEL alanında yeterli kaynak yoktur ve mevcut kuruluş yapısı, direktörlere oldukça yoğun bir iş yükü yüklemektedir. Bununla birlikte, personelin analitik kapasitesinin yüksek olduğu ve CŞMD’nin iyi ve öğretici uygulamalara sahip olduğu gözlemlenmiştir. Veri toplama çalışmaları, ekiplerin ders çıkarmaya odaklı olduğunu ve izleme süreci kapsamında uyguladıkları yöntemleri yeniden gözden geçirdiklerini göstermiştir. Etkililik sağlamak amacıyla veya çevresel kısıtlamalar nedeniyle gerektiğinde yeni yöntemler arandığı görülmüştür.

3.2 VERİMLİLİK (DS2)

Söz konusu müdahale, sonuçları zamanında ve ekonomik bir şekilde ne ölçüde karşıladı veya karşılaması bekleniyor? Kaynaklar, her bir sonuç alanı için verimlilik bakımından ne kadar iyi dağıtılmış durumda?

Temel Bulgular: CŞMD’nin sonuçları zamanında, etkili ve ekonomik bir şekilde karşıladığı ve kaynakların sonuç alanları arasında eşit bir şekilde dağıtıldığı görülmüştür. Kuruluşun hedefleri yüksek, ancak program ekipleri küçüktür. PMEL alanında yeterli kaynağa sahip değildir. CŞMD’nin paydaşlarının kuruluşun yaklaşımını, terminolojisini, yöntemlerini ve ürettiği materyalleri yayması ve yeniden kullanması, CŞMD’nin stratejilerinin verim olduğunu göstermektedir.

Değerlendirmede, başlangıçta belirlenen ve onaylanan revize planların zamanında uygulandığı tespit edilmiştir. Çalışma planları yoğun olup, küçük program ekipleri, destek, eğitim ve üretim sağlamanın yanı sıra, ağ kurma, savunuculuk ve kurumsal gelişime yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. CŞMD’nin 6 Şubat depremi sonrasında çalışmalarını yeniden önceliklendirme kararı da bu durumu ispat eder niteliktedir. CŞMD’nin afet müdahalesi konusunda deneyimi olmamasına karşın,

³¹ CŞMD, değerlendiriciler tarafından paylaşılan düzenlenen ilk Değişim Teorisi için girdi sağlamış ve revize versiyonun stratejik planı uygulamasını ve Değişim Teorisini daha iyi yansıttığı konusunda hemfikir olmuştur.

afetin ardından cinsel şiddetten hayatta kalanlara destek sağlamayı başarmış, ayrıca afet bölgelerindeki avukatlar için yukarıda bahsi geçen rehberi geliştirmiş ve konuya ilişkin üç KSK raporu hazırlamıştır.

CŞMD müdahalelerinin ve materyallerinin büyük bir kısmının hedeflenen aktörlerin ve ağlarındaki benzer görüşteki STK'ların çalışmalarına katma değer sağladığı görülmüştür. CŞMD'nin paydaşlarının kuruluşun yaklaşımlarını, yöntemlerini ve ürettiği materyalleri yeni gruplara yayması ve yeniden kullanması hem etkililik hem verimlilik göstergesidir. Kuruluş, toplumda CŞ ile ilişkili norm ve algıların değişmesini hedeflemektedir. Bu doğrultuda toplanan veriler, belediyelerdeki yükümlülük sahiplerinin, hedeflenen uzmanların, gazetecilerin ve diğer STK'ların CŞMD'nin mesajlarını yaydığını, kavramlarını ve terminolojisini kullandığını ve web sayfasına ve destek sistemine yönlendirme yaptığını, ayrıca kuruluşa destekte bulunan donörlerin parasının karşılığını aldığını kanıtlar niteliktedir. Başka bir deyişle, CŞMD'ye yatırılan kaynaklar, CŞ'den hayatta kalanlara doğrudan danışmanlık sağlamanın yanı sıra, diğer sivil toplum aktörlerinin, hukukçuların, sosyal çalışmacıların, psikologların, akademisyenlerin ve medya aktörlerinin de CŞ konusundaki yetkinliklerini artırmaktadır.

Gönüllülere yönelik bir sistem kurulması ve planlanan gençlik kurulu, henüz uygulanmayan ana faaliyetler arasındadır. CŞMD, bu faaliyetlerin 2024 yılı sonundan önce hayata geçirilmesinin beklendiğini bildirmiştir.

Başlangıç aşamasında kararlaştırıldığı üzere, değerlendirmede mali verimlilik konularına kısaca değinilmiştir. Bütçe süreci personel tarafından kapsayıcı olarak tanımlanmış olup, kararlar hem bütçeye hem de CŞMD'nin ilkelerine uygunluğu göz önünde bulundurularak alınmaktadır. Programlar arasındaki dağılımın dengesiz olduğuna dair herhangi bir bulgu mevcut olmamakla birlikte, farklı ekiplerin boyutu ve ekiplerin raporlama ve analiz becerilerini destekleyecek bir PMEL pozisyonu olmadığı dikkate alındığında, konulan hedefler oldukça iddialıdır. CŞMD, mali raporlama ilgili tek problemin, enflasyon oranının döviz kuru raporlamasında zorluklara yol açması olduğunu, bu durumun farklı donörler nezdinde bütçe revizyonları yapılması gerekliliğini doğurduğunu ifade etmiştir. İsveç Büyükelçiliği de dâhil olmak üzere danışılan dört donörden hiçbiri, finansal raporlamayla ilgili bir yorumda bulunmamıştır. Program direktörü, 2021'deki sistem denetiminden sonra raporları dijital olarak üretebilen kullanışlı finansal sistemlerin kullanıldığını belirtmiştir.³² Son iki yıldaki denetim raporlarında herhangi bir bulguya rastlanmamış olup, prosedürlerin iyi işlediği belirtilmiştir. Finans yönergesi ve satın alma prosedüründe maliyet etkinliği esas alınmıştır. Seyahatlere ilişkin kararlar, hem ekonomik hem de ekolojik faktörler göz önünde bulundurularak alınmaktadır.

Donörlerin farklı gereklilikler talep etmesi nedeniyle her donöre ayrı ayrı raporlama yapılmaktadır. Her donörün kendi prosedürü, şablonları ve son teslim tarihleri bulunmaktadır. CŞMD, belirli bir şablon veya açık bir rehber olmaması nedeniyle, Sida'nın taleplerini anlamakta zaman zaman zorlandıklarını ifade etmiştir.

³² Örgütsel Sürdürülebilirlik ekibinin bir kısmı ile gerçekleştirilen grup görüşmesi.

3.3 KESİŞEN KONULAR (DS3)

Söz konusu müdahale, yoksulluk içinde yaşayan bireylerin görüşüne ve İnsan Hakları Temelli Yaklaşımına uygun olarak uygulandı mı?

CŞMD, gençlerle ne ölçüde etkileşimde bulunuyor? Geliştirilmesi gereken alanlar var mı?

CŞMD, yerel seviyede farklı aktörlerle, yani danışanlar, yerel yönetimler vb. ile, ne ölçüde etkileşimde bulunuyor? Geliştirilmesi gereken alanlar var mı?

Kuruluşun cinsel/cinselleştirilmiş şiddet konusundaki kapsamlı perspektifi a) nasıl uygulamaya konuldu, b) nasıl paylaşıldı ve c) (hak sahipleri başta olmak üzere) farklı hedef gruplar tarafından nasıl karşılandı ve anlaşıldı?

Temel bulgular: CŞMD tarafından gerçekleştirilen çalışmaların hem nihai hedef olarak hem de program süreçleri ve iç süreçler bakımından hak temelli olarak sürdürüldüğü belirlenmiştir. Gençlere doğrudan erişilmesi hedeflenen yardım çalışmaları hükümet politikaları nedeniyle kısıtlanmasına karşın, yapılan değerlendirme, gençlere yönelik çalışma yöntemlerinin etkili ve talep odaklı olduğunu göstermiştir. Diğer aktörler aracılığıyla yürütülen destek stratejilerinin makul olduğu, ancak gençlere ulaşmak konusunda söz konusu aktörlerin başarısına bağlı olduğu belirlenmiştir. Yerel düzeydeki çalışmalar yeni şehirleri kapsayacak şekilde genişletilmiş olup, çalışmaların yerel bağlamda kendine yeterli yeri edindiği değerlendirilmiştir. CŞMD'nin cinsel/cinselleştirilmiş şiddet konusundaki kapsamlı bakış açısının, danışılan tüm paydaşlar tarafından anlaşılabilir ve olumlu karşılandığı tespit edilmiştir.

Kesişen konular, insan hakları temelli yaklaşımın (HTY) uygulanması, CŞMD'nin çalışmalarının gençlerin katılımını nasıl yansıttığı, yerel düzeyde yapılan çalışmalar ve kuir feminist, güç odaklı, kesişimsel ve hak temelli yaklaşımın nasıl uygulamaya koyulduğu, paylaşıldığı ve hedeflenen aktörler tarafından nasıl karşılandığı ve anlaşıldığı konularına odaklanmaktadır.

Değerlendirme neticesinde, hesap verebilirlik, şeffaflık, aktif ve anlamlı katılım gibi hak temelli ilkelerin ve kapsayıcılığı güçlendirme ve ayrımcılığı önleme gibi eylemlerin uygulandığına dair güçlü kanıtlara rastlanmıştır. HTY, program tasarımı ve faaliyetlerinde ve çalışan politikaları ile iyilik hâli açısından kurum içerisinde hem bir nihai hedef olarak hem de süreç odaklı bir pratik olarak uygulanmaktadır. Tüm çalışma alanlarının, güç ilişkileri odağında/yapılan analizler üzerine kurulu olduğu belirlenmiştir. Eğitimlere ve faaliyetlere aktif katılım olduğu teyit edilmiş olup, çalışanlar planların, araçların ve takip çalışmalarının vb. geliştirilmesi konusunda istekle katılım göstermektedir. Danışılan paydaşlar, CŞMD'nin kaynaklarını açıkça paylaştığını ve dış aktörlerin CŞMD'yi gerçekten hak temelli bir STK olarak gördüğünü belirtmiştir.

Hayatta kalanların mahremiyeti ve iyilik hâlinin nasıl sağlanacağına ilişkin endişeler değerlendirme sürecini şekillendirmiştir. CŞMD, değerlendirme ekibinin 2023'te destek alan hayatta kalanlara danışıp danışamayacağı konusu görüşülürken, söz konusu kişilerden açık rıza alınmıştır. Bunun öncesinde, değerlendirme ekibi tarafından kişisel verilerin paylaşılmayacağına dair yapılan sıkı bir protokol kapsamında, CŞMD ve değerlendirme ekibi arasında hangi soruların sorulacağı gibi konularda görüşmeler yapılmıştır.

Göstergelerden bir diğeri, azınlıkların, göçmenlerin ve mültecilerin bilgiye erişimini artırmak amacıyla Destek Sistemi broşürlerinin ve www.csdestek sitesinin Türkçeden İngilizce, Arapça, Kürtçe ve Farsça dillerine çevrilmesidir. Web sitesi, görme ve işitme

3 BULGULAR

engellerine uyumlu hâle getirilmiş olup, csdestek.org sitesinin öğrenme güçlüğü ve farklı zihinsel özelliklere sahip bireyler için kolay okunabilir bir versiyonu da mevcuttur. Metinler, yayımlanmadan önce Down sendromlu bireylerle test edilmiştir.

Dış kurumlarla yapılan görüşmelerde değerlendiriciler, iki çalışan arasında cinsel taciz iddialarıyla ilgili (kapanmış) bir dava olduğunu öğrenmiştir. Bu bilgi, değerlendirme ekibiyle paylaşılmamıştır. Bu olay gerçekleştiğinde, CŞMD'nin cinsel taciz ve cinsel istismar politikası da mevcut değildir. Yaşanan bu deneyim, yukarıda belirtilen politika, şikayet mekanizmaları ve yönetim sisteminin uygulamaya konulmasını sağlamıştır.

Edinilen bir diğer bulgu ise, CŞMD'nin mevcut strateji döneminden önce de diğer STK'larla ortak projelerde yer almış olmasıdır. Söz konusu projeler, doğrudan iş birliği ve strateji geliştirme bakımından daha çok imkân yaratmıştır. Engelli bireyler, göçmenler ve/veya mülteciler tarafından yönetilen veya onları temsil eden kuruluşlarla doğrudan iş birliği yapıldığına dair veri elde edilmemiştir.

Kuruluşun okul öğrencileriyle doğrudan iletişime geçmesine yetkililerce müsaade edilmediği göz önünde bulundurulduğunda, gençlerle olan etkileşimin iyi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, geliştirilen strateji kapsamında belediye çalışanları ve bunların okullarda ve gençlik merkezlerinde gençleri hedefleyerek gerçekleştirdiği faaliyetleri, çevrimiçi eğitimler, üniversite öğrenci kulüpleri ile talep üzerine düzenlenen atölyeler, gençlere destek verilmesini amaçlayan ve gençler tarafından yönetilen www.tabukamu ve sosyal medya aracılığıyla gençlere ulaşılması hedeflenmektedir. Gençler (NVNY) ve gençlik danışanlarına yönelik özel bir eğitim mevcuttur. Gençlere belediyelerin eğitilmesi yoluyla ulaşılmasına yönelik stratejinin başarısı, sağlanan erişime ve farklı belediyelerdeki gençlerin talebine bağlıdır. Eskişehir'deki paydaşlarla yapılan görüşmeler, iyi bir erişim sağlandığı ve genç hak sahiplerinden olumlu karşılık alındığını gösterirken, İstanbul ve Adana'daki katılımcılar karşılaştıkları zorlukları paylaşmıştır:

Gençlerle yapılan eğitim ve atölye sayısı oldukça düşük; gençlerin merkezlere kayıt ve katılım oranları da düşük; bu sorun belediye ile ilgili olabilir. Hazırladığımız eğitimleri belediye bünyesinde okullarla iş birliği içinde uyguluyoruz. Ancak okullardan NVNY eğitimleri için bir talep yok; bu yüzden okullarda düzenlemiyoruz. (Belediye ile gerçekleştirilen KII).

Aldığımız eğitimde flört şiddeti konusu da geçiyordu; bu sayede gençlere yönelik halihazırda verdiğimiz eğitimler desteklenmiş oldu. Ne var ki gençler sınav odaklı oldukları için, daha çok stres yönetimi üzerine atölyeler talep ediyorlar. (Belediye ile gerçekleştirilen KII).

Gençlerin idaresini yürüttüğü danışılan kuruluşlar ve Genç Danışma Kurulu Tabukamu üyeleri, CŞMD'nin gençlerle iletişim şeklinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yükümlülük sahipleri ve uzmanlar, anketlere verdikleri yanıtlarda, öğrendiklerini gençlerle paylaştıklarını ifade etmiştir. Gençler tarafından yönetilen danışılan bir STK, CŞMD ile ortak proje yürüttüklerini ve bu iş birliğinin oldukça olumlu geçtiğini belirtmiştir. Aynı STK, CŞMD'nin eğitimlerinde güvenli ilişkiler ve güvenli cinsellik konularına daha fazla yer vermesini desteklemiş ve gençleri CŞMD destek sistemine yönlendirdiklerini paylaşmıştır.³³

CŞMD'nin eğitmenleri, belki de hayatımda tanıdığım ilk güvenli yetişkinlerdir. Onların varlığından bile çok şey öğrendim. Onları taklit ederek öğreniyoruz. (Belediye ile gerçekleştirilen FGD katılımcısı).

Proje ekibimizle kurduğumuz iletişimde kendimizi çok açıyor, ikincil duygularımızı fark ediyorduk; flört şiddeti hakkında konuşmak bize iyi geliyordu. Ekibin iyileştirici gücü gerçekten güzeldi. Kendimle ilgili çok şey fark ettim; öğrendiklerimi şimdi bir eğitici olarak kullanıyorum. (Gençlerle gerçekleştirilen FGD).

Dernekte çalışan insanlar bu işi gerçekten yürekten yapıyorlar. Sorun çözmeye becerileri gerçekten çok iyi. Sorumuz olduğunda, bizi hemen yanıt verebilecek kişiye yönlendiriyorlar. (Gençlerle gerçekleştirilen FGD).

Yerel düzeydeki katılıma ilişkin değerlendirme sorusu, sorunun ne hakkında olduğunu anlamayı gerektiriyor. Soru, CŞMD'nin yerel düzeyde daha fazla çalışma yapması gerektiğine mi, yoksa hâlihazırda yerel düzeyde gerçekleştirdiği çalışmaların kalitesine mi ilişkin? Yapılan değerlendirmede, coğrafi kapsamın diğer şehirlerdeki belediyeleri de kapsayacak şekilde genişletilmesinin, danışılan paydaşlar tarafından olumlu karşılandığı belirlenmiştir. Bu, belediye düzeyindeki faaliyetlerin devam edeceğini ve faaliyetlerin talep doğrultusunda gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu durum, çoğunlukla CŞMD'nin yaklaşımını yeni işlerine yansıtan veya yer değişikliği yapıldığında CŞMD'den eğitim düzenlemesini talep eden kilit aktörlerle sürdürülen iyi ilişkilere bağlıdır. Kuruluşun, geniş bir kitleye ulaşmasını sağlayan bir eğitici havuzu var ve bunun oldukça iyi bir strateji gibi görüldüğünü söylemek mümkün.

Son iki yıl içerisinde yerel düzeydeki aktörlere doğrudan sağlanan destek türlerine aşağıdaki örnekler ³⁴ verilebilir:

- Hayatta kalanlara verilen doğrudan desteğe ek olarak, **Güçlendirme ve Destek** programı kapsamında 2022 yılında İstanbul'da çeşitli ilçe belediyeleriyle görüşülerek, kadın danışma merkezleri için de dâhil olmak üzere, teknik destek sağlanmıştır. İstanbul'daki tüm yerel destek birimlerinin haritası güncellenmiştir. Siirt, Edirne, İzmit, Gaziantep, Diyarbakır, Ordu, Fethiye, İzmir, Urfa ve Tarsus'ta da yerel avukatlar ve aktivistlerle bağlantı kurulmuştur. 2023 yılında program ekibi, toplantılar, destek ekibi personeline yönelik iki atölye ve sosyal hizmet merkezlerine ziyaretler yoluyla gerçekleştirerek İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ile etkileşimde bulunmuştur. Ekip, ihtiyaç tespiti için deprem bölgesine iki ziyaret gerçekleştirmiştir. Ekip her iki yılda da, yerel STK'lar ve yerel tecavüz kriz merkezleri ile toplantılara katılmıştır.
- Dönüştürme ve Önleme kapsamında İstanbul'da gerçekleştirilen çalışmalar, 2022 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi'ni ve 2023 yılında Adana Büyükşehir

³³ STK ile gerçekleştirilen KII.

³⁴ 2022 ve 2023 yılında yerel düzeyde gerçekleştirildiği belirtilen faaliyetlerden örnekler.

Belediyesi ile Eskişehir belediyelerini kapsayacak şekilde genişletilmiş olup, bu kapsamda eğitim ve teknik danışmanlık sağlanmıştır. 2022 yılında (eğitim örneği olarak verilmektedir) İBB'deki uygulayıcılar Avcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Esenler, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Güngören, Arnavutköy, Pendik, Sultanbeyli, Sultangazi, Ümraniye, Üsküdar-Çengelköy, Fatih ve Zeytinburnu ilçelerinde 52 seminer düzenlemiştir. Uygulayıcılar 2023 yılında ise İstanbul, İzmir ve Ankara'da ÇBSH seminerleri düzenlemeye devam etmiştir. 2022'de farklı lokasyonlarda yaklaşık 300 lise ve üniversite öğrencisine flört şiddeti ve güvenli ilişkiler seminerleri aracılığıyla ulaşılmış olup, 2023 yılında sekiz seminer düzenlenerek yaklaşık 320 gence ulaşılmıştır.

Hayatta kalanlara telefon/e-posta veya web sitesi aracılığıyla ulaşılmaktadır; bu da hayatta kalanların bulundukları yerden destek alabilmelerini mümkün kılmaktadır.

Son kesişen konu, CŞMD'nin normları değiştirmeye yönelik mesajları ve diğer aktörlerin bu mesajları nasıl karşıladığıyla ilişkilidir. Uygulanan yaklaşım, cinsellik ve cinselleştirilmiş şiddetle ilgili toplumsal normları ve algıları yıkmaya yönelik feminist, kesişimsel ve hak temelli iddialara dayanmaktadır. Kuruluş da bu doğrultuda, cinselleştirilmiş şiddet uygulayabilecek ve bu şiddetten etkilenebilecek kişilere yönelik kapsamlı ve kapsayıcı bir yaklaşım sergilemektedir. Tüm paydaşlar hemfikir şekilde olumlu geri bildirimde bulunmuştur. CŞMD'nin iddialarının fazla radikal ya da anlaşılması zor olduğu yönünde herhangi bir bildirim alınmamıştır. Paydaşlar, CŞMD'nin profesyonel bir iletişim stratejisine sahip olduğunu, ayrıca ilkeler ile öğrenmeyi teşvik arasında iyi bir denge kurduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan biri şunları ifade etmiştir; “Herkes onlarla çalışmak istiyor; radikal mesajlar veriyorlar ama bu mesajların altını gerçekler ve araştırmayla dolduruyorlar. Onlarla gurur duyuyorum.”³⁵

³⁵ STK ile gerçekleştirilen KII.

4 Sonuçlar ve ıkarılan Dersler

4.1 ETKİLİLİK

Yapılan değerlendirme neticesinde, CŞMD'nin beklenen ve istenen sonuçlara yönelik iyi bir ilerleme kaydettiği sonucuna varılmıştır. Uyguladıkları stratejik plan, ilgili sonuçları kuruluşun kontrol ve etki alanını aşan yüksek ve iddialı bir seviyeye yerleştirmektedir. Bununla birlikte, küçük bir STK olarak on yıldır varlığını sürdüren CŞMD, cinsel şiddet konusunun Türkiye'deki pek çok kilit aktör tarafından tartışılma ve algılanma biçimini değiştirmiştir. CŞMD son üç yılda çalışmalarını ve teşkilatını geliştirmiş ve sağlamlaştırmıştır. 50'den fazla dış paydaş kapasite geliştirme çalışmaları, yöntemlere dair materyaller ve/veya diğer kaynakları beğendiğini ifade etmiş olup, CŞMD'nin norm değiştirici bir kuruluş olarak rolünü kabul etmeleri, kuruluşun yaklaşımının etkililiğine dair ikna edici bir temel teşkil etmektedir. CŞMD günümüzde, küresel arena da dâhil olmak üzere geniş bir yelpazedeki aktörler arasında giderek daha görünür ve bilinir bir kuruluş hâline gelmiştir. Değerlendirme, söz konusu kazanımların, normları eleştiren çalışmalara yönelik dış zorluklar olarak sivil alanın daraldığı, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı politikaların arttığı ve LGBTQI bireylere yönelik tacizin artış gösterdiği bir bağlamda elde edildiğinin altını çizmektedir.

Değerlendiricilere göre, çıkarılan dersler olarak görülebilecek aşağıdaki faktörler, kanıtlanan sonuçlarda belirleyici bir rol oynamıştır: i) CŞ'ye yönelik sürdürülen kapsamlı yaklaşım, personelin insan, hayvan ve evre haklarına yönelik uzun süreli ve şahsî bağlılığının yanı sıra, yaşanmış deneyimlerine dayanmaktadır. Bu durum dönüşüme yönelik, hak temelli ve kesişimsel bir yaklaşımın gerektirdiği yüksek ve zorlu standartların sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır; ii) kuruluşun kurucuları, eğitim programlarının, hayatta kalanlara verilen desteğin ve araçların oldukça kısa bir süre içinde gelişerek şu anda varılan kalite seviyesine ulaşmasını sağlayan test edilmiş yöntemler ve öğrenme odaklı bir yaklaşım uygulamaya koymuştur; ve iii) CŞMD ekiplerinin sosyal becerileri ve iletişim becerilerinin yanı sıra uygulanan benzersiz grafik tasarım, oldukça zorlu ve pek çok bağlamda tartışmalı sosyal bir problem olan cinsel/cinselleştirilmiş şiddet konusunda ilgi uyandırmış ve bu konuda pek çok kapı açmıştır. Kuruluşun iletişim becerileri raporlanan sonuçlarda da görülmektedir.

Eğitim programlarından birkaçı, destek sisteminde olduğu gibi, sağlamlaştırılmış, yerleşmiş ve standart hâle getirilmiştir. Bu doğrultuda, CŞMD'den eğitim alan veya CŞMD'nin yaklaşımlarını ve yöntemlerini kullanan, değişim sağlayabilecek diğer aktörler aracılığıyla hak sahiplerine ulaşılmasına yönelik sağlam yaklaşım daha da güçlendirilebilir. Kuruluşun kavramsal ve teknik becerileri halihazırda diğer aktörler için bir referans teşkil etmekte olup, kuruluş hem sivil toplumun hem de yükümlülük sahiplerinin cinsel şiddet konusundaki kapasitelerini ve yetkinliklerini geliştirdikçe büyümeye devam etme potansiyeli yaratmaktadır.

4.2 VERİMLİLİK

Yapılan değerlendirmede, özellikle kuruluşun boyutu ve çalışmaların farklı ekiplerce gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulduğunda, 2021-2023 stratejik planı uygulamasının etkin şekilde gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır. CŞMD'nin paydaşlarının kuruluşun yaklaşımını, terminolojisini, yöntemlerini ve ürettiği materyalleri yayması ve yeniden kullanması, CŞMD'nin stratejilerinin iyi işlediğini ve sınırlı imkanlarla çalışan kuruluşun Türk toplumunda tutum ve davranış bakımından değişikliklere şimdiden katkı sağladığını göstermektedir. Yükümlülük sahipleri, psikoloji, sosyal hizmet, iletişim ve medya çalışmaları alanındaki akademisyenler ve farklı toplulukları temsil eden diğer kilit aktörler aracılığıyla sosyal yardıma daha fazla odaklanan CŞMD, mesajlarıyla daha da geniş bir kesime destek ulaştırma potansiyeline sahiptir.

4.3 KESİŞEN KONULAR

Kesişen konular, CŞMD'nin çalışmalarının ilgililiği ve etkililiğine ilişkindir. Değerlendirme sonucunda, CŞMD'nin insan hakları temelli yaklaşımının (HTY) kapsamlı uygulanmasının ve cinsel/cinselleştirilmiş şiddete karşı uyguladıkları kesişen ve kapsayıcı yaklaşımın, çalışmalarını Türkiye bağlamında son derece ilgili kıldığı kanaatine varılmıştır. Öncelik bölümlerde belirtildiği üzere CŞMD, yerel düzeydeki yükümlülük sahipleri, uzmanlar ve diğer sivil toplum aktörleri karşısında bilgi üretimi ve kapasite geliştirme bakımından benzersiz bir rol üstlenmektedir.

Sida'nın Türkiye'deki toplumsal cinsiyet portföyüne ilişkin yakın zamanda yapılan değerlendirme, Sida'nın SRHR konularındaki desteğini artırmasını tavsiye etmektedir. CŞMD'nin cinsel ve cinselleştirilmiş şiddete yönelik kesişimsel ve ikili cinsiyet sistemi dışı yaklaşımı, tüm hak sahiplerinin cinsel hakları ve bedensel söz hakları ile yakından ilişkilidir. Nitekim, portföyde CŞMD'nin Sida'nın mevcut durumda SRHR çalışmalarına odaklanan dört ortağından biri olduğu belirtilmektedir. Portföyde ayrıca CŞMD'nin yerel belediyelerle ve gençlerle yürüttüğü çalışmaların İsveç Büyükelçiliği'nin mevcut stratejik planıyla uyumlu olduğu da ifade edilmektedir.

Gençlerin kuruluş bünyesindeki katılımı güçlendirilebilir bir unsurdur. Bu durum CŞMD'nin genç gönüllüler için bir yapı kurma ve Türkiye'deki farklı gerçeklikleri deneyimleyen ve farklı gruplara mensup gençleri temsil eden bir gençlik kurulu oluşturma planlarıyla uyumludur. Çıkarılan dersler, www.tabukamu ile kurulan iş birliğinin stratejik bir tercih olduğunu, bunu yanı sıra gençler tarafından yönetilen kuruluşlarla önceden gerçekleştirilen iş birliklerinin olumlu sonuçlar vermiş olduğunu kanıtlar niteliktedir. Değerlendirme sonucunda, bu tür ortaklıkların, gençlerin yeni CŞMD çalışmalarının tasarımı ve yaygınlaştırılmasında sesini ve varlığını daha da güçlendirebileceği kanaatine varılmıştır.

Son üç yılda coğrafi olarak yaşadığı genişleme, hem CŞMD'nin diğer lokasyonlardaki deneyimlerinin kapsamının artırılması hem de yaklaşım ve yöntemlerinin İstanbul dışında daha tanınır hâle gelmesi açısından olumlu olmuştur. Genişletilen destek erişimine yerel belediyeler, tecavüz kriz merkezleri, avukatlar ve psikologlar gibi yerel

uzmanlar ve çeşitli üniversitelerin öğrencileri de dâhil edilmiştir. Yerel düzeyde sağlanan sosyal yardımların belirli bir bölümü, daha önce CŞMD tarafından eğitilmiş olan bir uygulayıcı ağı aracılığıyla sağlanmakta olup, söz konusu durum bu değerlendirme kapsamında etkin bir destek stratejisi olarak görülmektedir. Değerlendirme sonucunda, CŞMD'nin eğitim ve materyallerine yerel düzeyde yoğun talep olduğunu tespit edilmiştir.

Bununla birlikte, değerlendirme sırasında CŞMD'nin yerel düzeyde daha fazla faaliyet gerçekleştirmesi gerektiğine veya daha çok hizmet vermeye odaklanması gerektiğine dair herhangi bir geri bildirimle rastlanmamıştır. Bu durum, kaynakların çok fazla farklı alana yayılmasına ve kuruluşun stratejik avantajının bir kısmını kaybetmesine yol açabilir. CŞMD'nin oluşturduğu katma değer en dikkat çeken yönlerinden biri, yaklaşım ve yöntemlerinin diğer aktörler tarafından benimsenmesidir. Daha “yerel” çalışmalar yürütmek, CŞMD'nin en fazla etkiye sahip olacağı alan değildir. Kuruluşun stratejik açıdan sahip olduğu avantaj, çalışmalarını yerel düzeyde yeniden uygulayabilecek kilit aktörlerin kapasitesinin artırılmasından geçmektedir.

CŞMD'nin değerleri, taahhütleri ve kanıta dayalı iddialarıyla hareket eden saygın ve tanınmış bir kuruluş olduğunu değerlendirmenin bu noktasında tekrar etmek gerekmektedir. Bu durum, normları eleştiren çalışmalar diğer aktörlerin gözünde de geçerli kılmaktadır.

Son olarak, sürdürülebilirlik Görev Tanımı'nın bir parçası olmamasına rağmen, gerçekleştirilen değerlendirme kuruluşun gelecekte büyüme potansiyeline ilişkin bazı konularda da sonuçlar sunmaktadır.

Stratejik planda yer alan yüksek hedefler ve program ekiplerinin iş yükü, değerlendirme sırasında birkaç kez gündeme getirilmiştir. Tutkulu ve ilke odaklı bir yaklaşıma sahip olmak, CŞMD için hem bir avantaj hem de bir risk teşkil etmektedir ve bu durum, kuruluşun farkında olduğu bir husustur. Standartları geçerli sayılabilecek bir seviyeye getirmek, CŞMD gibi aktivist temelli bir kuruluş için gerçekçi olmayabilir. Ancak, finansman sayesinde daha fazla personel alımı gerçekleştirilemediği müddetçe, “mükemmeliyetçi” yaklaşımın bir ölçüde geri planda tutulması gerekmektedir. İş yükü sürdürülebilir değilse, kuruluş genel hedeflerine katkı sağlamaya devam edemeyecektir. Bu da, birkaç donöre olan bağımlılık konusunu gündeme getirmektedir.

Mevcut durumda İsveç Büyükelçiliği'nden sağlanan hibe, CŞMD'nin bütçesinin yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır. İsveç'in reform stratejisiyle birlikte, Büyükelçiliğin önümüzdeki yıllarda sivil topluma vereceği destekte değişiklik olması muhtemeldir. Yine de genel olarak insan haklarına ve özellikle SRHR konusuna yönelik destek öncelikli olmaya devam edecektir. Küçük çaplı bazı donörler (sonuçların iyi olup olmamasına bakılmaksızın) sağladıkları hibelerin süresi konusunda sınırlılıklara tabidir. Dolayısıyla, örgütsel sürdürülebilirlik açısından diğer uluslararası ve ulusal donörlerden kaynak seferberliği sağlama konusu, büyük önem taşımaktadır.

5 Öneriler

5.1 CŞMD'YE YÖNELİK ÖNERİLER

1. **Belediye düzeyinde çalışmalar ve sosyal çalışmacılar, psikologlar, medya ve akademi dünyasındaki aktörler gibi sivil toplum aktörleri ve profesyoneller ile yerel ve ulusal düzeyde ağ kurulması gibi çalışmalar aracılığıyla kilit aktörlere yönelik yöntem geliştirme ve kapasite geliştirme çalışmalarının sürdürülmesine yönelik yatırıma devam edin.** En yüksek etki görülen alan bu olup, aynı zamanda daha geniş bir erişim ve etki potansiyeli de bu alanda bulunmaktadır.
2. **Planlama, İzleme, Değerlendirme ve Öğrenme (PMEL)** kapsamının sonuçlara odaklanmayı sağlayacak şekilde yapılandırılarak daha verimli hâle nasıl getirilebileceğini araştırın. Bir **PMEL uzmanının** istihdam edilmesi ya da danışmanlık sözleşmesi esasında değerlendirme ve öğrenme oturumlarına yardımcı olmasına yönelik olanakları araştırın. Değişim Teorisini bir sonraki strateji döneminde izleme ve öğrenme açısından bir araç olarak kullanın.
3. Yeni stratejik planı geliştirirken, sonuçların kuruluşun kontrol veya etki alanları dâhilinde olduğundan emin olun. Sonuçlarda kimin, nasıl ve ne zaman değişmesinin beklendiğini mümkün olduğunca net bir şekilde tanımlayın.
4. **Gençlik konseyine ilişkin planları ve genç gönüllülere yönelik yapıları** uygulamaya koyun. Bu sayede gençlere yönelik kapsayıcılığın artması sağlanacak ve aynı zamanda fon sağlamaya katkıda bulunularak kuruluşun gelişimi güçlendirilecektir.
5. Geleceğe yatırım olarak kuruluşun gelişimine yönelik halihazırda iyi olan yaklaşıma odaklanmaya devam edin.
6. Kuruluşun mülteciler/göçmenler, gençler veya engelli bireyler gibi diğer ötekileştirilmiş hak sahipleri veya bunlarca yürütülen kuruluşlarla nasıl daha yakın çalışabileceğini araştırın. Bu sayede hem aktif katılım hem de diğerleri üzerinde sağlanan etki artırılacaktır.
7. CŞMD ortak projelerin yürütülmesi konusunda iyi deneyimlere sahiptir. Kaynak seferberliğinin genişletilmesi ve yöntemlerin daha geniş kitlelere ulaştırılması için, cinselleştirilmiş şiddete ilişkin ortak projelerin geliştirilmesine yönelik imkanları araştırın.
8. Uluslararası ve ülke içi kaynak seferberliği çalışmalarını genişletin. Ülke içinde bireysel donör bulma imkanlarını araştırın.

5.2 İSVEÇ'İN ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİ'NE YÖNELİK ÖNERİLER

1. İyi sonuçlara dair kanıtlar esas alınarak, Büyükelçiliğin esnek finansman ile CŞMD'yi desteklemeye devam etmesi önerilmektedir.
2. CŞMD'nin Sonuç Odaklı Yönetim (RBM) ve sonuçlara ilişkin raporlama becerilerini güçlendirmeye yönelik ek destek sağlanması olasılığını değerlendirin.



Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'ne (CŞMD) ilişkin Değerlendirme

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (CŞMD) cinsel şiddeti merkezine alan insan hakları temelli çalışmalar yürüten bir Türk kuruluştur. İsveç'in Ankara Büyükelçiliği tarafından talep edilen değerlendirmenin amacı, uygulanan sonuç odaklı yönetim (RBM) ve Planlama, İzleme, Değerlendirme ve Öğrenme (PMEL) yöntemleri kapsamında CŞMD tarafından elde edilen sonuçların verimlilik ve etkililik özelinde değerlendirilmesi ve Büyükelçiliğe sunacakları program teklifinin niteliğinin artırılması amacıyla CŞMD'ye tavsiyelerde bulunulmasıdır. Değerlendirme, CŞMD'nin beklenen sonuçları etkili bir şekilde sağladığını ve 2023 depremleri gibi ortaya çıkan sorunlara başarılı bir şekilde müdahalede bulunduğunu, bu sayede paydaşlar arasında görünürlük ve saygınlık kazandığını ortaya koymuştur. Derneğin kapsamlı yaklaşımı ve sürdürdüğü yüksek standartlar, Türkiye'de cinsel şiddete ilişkin tartışmaların dönüşümüne katkı sağlamıştır. Bununla birlikte, yıllık raporlarda genel hedefler ve sinerjilere ilişkin analizlere yer verilmediği görülmüştür. CŞMD'ye, yöntem geliştirme, kapasite geliştirme, sivil toplum aktörleri ve profesyonel aktörlerle ağ kurma gibi konularda yatırıma devam etmesi, gençlerin kuruluşa katılımının artırılmasına yönelik planları hayata geçirme ve ülke için bireysel donör arayışına girme gibi hususlarda önerilerde bulunulmuştur.

İSVEÇ ULUSLARARASI KALKINMA VE İŞ BİRLİĞİ AJANSI

Adres: Rissneleden 110, 174 57 Sundbyberg
Posta Adresi: Box 2025, SE-174 02 Sundbyberg, İsveç
Telefon: +46 (0)8-698 50 00. Fax: +46 (0)8-20 88 64
E-mail: sida@sida.se Web: sida.se/en

